

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostního managementu

Katedra veřejného práva

**Pohled schengenského acquis na nezletilé cizince bez
doprovodu**

Diplomová práce

The view of the Schengen acquis on unaccompanied minors

Master thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

Mgr. Jiří Víšek, Ph. D.

AUTOR PRÁCE

Bc. Veronika Svobodová

PRAHA

2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, který jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 15. 03. 2023

.....

Bc. Veronika Svobodová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce panu Mgr. Jiřímu Víškovi, Ph. D. za jeho vstřícný přístup, odborné a cenné rady, a v neposlední řadě čas, který mi věnoval při řešení předmětné problematiky. Poděkování patří také kolegům z Krajského ředitelství policie hl. m. Prahy, Odboru cizinecké policie za konzultace a vhodné materiály ke zpracování předmětné diplomové práce.

ANOTACE

Nelegální migrace v schengenském prostoru poukázala na nedostatky v řešení případů v souvislosti s nezletilými cizinci bez doprovodu, a to konkrétně vyvstanou-li pochybnosti v uváděném věku cizinců v procesu návratové politiky. Absence konkrétního právního rámce a koordinace ze strany Evropské unie ponechala členské státy v situaci, kdy oblast posouzení věku u nezletilých bez doprovodu je nejednotná. V současné době neexistuje metoda, která by s určitostí potvrdila nebo vyvrátila zletilost u cizince. Cizinecká policie působí jako zásadní orgán v předmětném procesu a mnohdy se ocitá v postavení, kdy správní soudy České republiky neakceptují její rozhodnutí a kladou důraz na pečlivé vyhodnocování věku a rozptýlení všech pochybností.

KLÍČOVÁ SLOVA

schengenský prostor * nelegální migrace * nezletilý cizinec bez doprovodu * posouzení věku * metody k určování věku * cizinecká policie *

ANNOTATION

Illegal migration in the Schengen area has highlighted shortcomings in the handling of cases related to unaccompanied minors, specifically when doubts arise in the stated age of foreigners in the return policy process. The absence of a specific legal framework and coordination by the European Union has left the member states in a situation where the area of age assessment for unaccompanied minors is inconsistent. Currently, there is no method that would definitely confirm or deny the age of majority. The foreign police act are main in the process in question and often find themselves in a position where the administrative courts of the Czech Republic don't accept their decisions and place emphasis on careful age assessment and dispelling all doubts.

KEYWORDS

schengen area * illegal migration * unaccompanied minors * age assessment * methods * age determination * foreign police

OBSAH

ÚVOD.....	7
1 Schengenský systém.....	9
1.1 Význam schengenského prostoru	9
1.2 Historické aspekty vzniku schengenského prostoru	10
1.3 Schengenské acquis	12
1.4 Členství	14
1.5 Vnější a vnitřní hranice.....	16
1.6 Schengenský informační systém.....	17
2 Vymezení základních pojmů	20
2.1 Migrace	20
2.2 Kdo je cizinec?	23
2.2.1 Nezletilý cizinec bez doprovodu	25
2.2.1.1 Zranitelné osoby.....	26
2.3 Oprávněný vstup.....	28
2.3.1 Cestovní doklad	28
2.3.2 Vízová povinnost.....	29
3 Pochybnost ve věku cizince, nacházejícího se na území neoprávněně	34
3.1 Právní rámec.....	36
3.2 Cizinecká policie jako oprávněný subjekt k provedení úkonů	37
3.3 Orgán sociálně-právní ochrany dětí.....	39
3.3.1 Nejlepší zájem dítěte.....	41
3.4 Úkony související k posouzení věku cizince	42
3.4.1 Pochybnost věku.....	43
4 Metody k určování věku	47
4.1 Neinvazivní metody	49
4.1.1 Sociální šetření	49
4.1.2 Psychologické šetření	50
4.1.2.1 Pilotní projekt v České republice.....	52

4.2	Invazivní metody	53
4.2.1	Lékařské metody spojené se „zářením“	53
4.2.2	Rentgen zápěstí	56
4.2.3	Rentgen klíční kosti	57
4.2.4	Chrup	59
4.2.5	Rentgen ostatních částí těla	62
4.2.6	Invazivní metody bez „záření“	62
5	Trendy v oblasti NBD	65
5.1	Vybrané rozsudky ze správní judikatury problematiky NBD	65
5.2	Současný postup v procesu posuzování věku u služby cizinecké policie	71
5.3	Specifika v oblasti nezletilých bez doprovodu v současných uprchlických krizích	73
	Závěr	75
	Seznam literatury a dalších pramenů	77

ÚVOD

Vstup České republiky do schengenského prostoru byl pro občany bezpochyby krok správným směrem a většina vítala možnost volného pohybu a pobytu po teritoriu Schengenu. Každá změna sebou přináší jak pozitivní, tak i negativní dopad pro společnost, a v tomto případě ji spatřuji v nekontrolovatelném pohybu osob, které neoprávněně vstupují nebo pobývají v rozporu se zákonem do doby, než začne mít nepříznivý dopad pro společnost, tak jak tomu bylo v případě migračních vln do Evropy. Nelegální migraci doprovází jevy, na které musí členské země a EU reagovat systematicky a účinně, aby měly minimální vliv na zásah do základních práv všech osob. Do Evropy s davy migrantů proudí i děti bez doprovodu, které jsou chráněným zájmem a jejich práva jsou rozšířenější než u dospělých, s účelem chránit jejich budoucí vývoj. V praxi jsme se začali setkávat ze strany nelegálních migrantů se zneužíváním postavení jako nezletilý bez doprovodu (dále jen „NBD“), které spočívá v záměrném uvádění nižšího věku, než jaký je ve skutečnosti za účelem využití systému ke svému prospěchu v otázkách pobytu a dosažení jejich cílů. Orgány poté přistupují k posuzování věku cizinců. V současné době není zákoně stanovený jednotný postup, který by tento proces upravoval. EU zveřejnila pouze doporučení a současná úprava schengenského acquis slouží jako určité mantinely v podobě zásad a principů a ponechává členským státům volné pole působnosti při vytváření postupů. Země Evropské unie přistupují k problematice posuzování věku u NBD nejednotně a otázkou zůstává, zda nastavený proces splňuje sledovaný účel a je natolik spolehlivý. Hlavním problémem je neexistence metody, která by hodnověrně prokázala věk u osob, aby byla s určitostí prokázána zletilost, respektive vyvrácena nezletilost.

Výše uvedené je předmětem diplomové práce, která vychází z obecně teoretických metod. Téma diplomové práce jsem si zvolila s ohledem na to, že ve své profesi působím ve služebním poměru Krajského ředitelství policie hlavního města Prahy, Odboru cizinecké policie a cizinecká problematika je mi velmi blízká, přičemž oblast posuzování věku u nezletilých je diskutovaným

okruhem, který se stále vyvíjí, a nacházíme se na cestě ve vyhledávání procesních postupů, tak aby obstály u soudního systému.

Cílem diplomové práce bude obzvláště přiblížit velmi širokou a rozsáhlou cizineckou problematiku vycházející ze schengenského *acquis* a zabývat se velmi specifickým předmětem, a to procesu posuzování věku u NBD, u kterých vyšla najevo pochybnost v uváděném věku. Pokusíme se zhodnotit dosavadní postup a využívané metody, zejména v České republice, které budou v závěru doplněny o některé případy, které byly řešeny soudy České republiky. Dalším zadaným cílem bude mapování postupů v předmětném procesu vybraných zemí Evropské unie. Význam diplomové práce je zejména spatřován v rozšíření vlastních znalostí v dané problematice, případně, využití jejich dílčích částí pro policejní teorii či pro rozšíření předmětu Evropského práva na Policejní akademii v Praze.

Ke splnění zadaného cíle diplomové práce bude užita především analytická a syntetická metoda, indukce a abstrakce, která slouží pro pochopení velmi široké cizinecké problematiky a také výklad právních předpisů, výklad historický a závěrečná praktická část vychází z vlastních dosavadních skutečností z praxe.

1 SCHENGENSKÝ SYSTÉM

Na samém počátku diplomové práce je vhodné se okrajově zmínit o schengenském systému, o jeho přínosu a vzniku. Problematika prokazování věku u NBD, kteří neoprávněně vstoupili na území Evropské unie (dále jen „EU“), vznikla jako nepřímý jev v souvislosti se zrušením kontrol na vnitřních hranicích členských států EU, což upravuje schengenské právo, které je součástí práva evropského.

1.1 VÝZNAM SCHENGENSKÉHO PROSTORU

Základním a nejdůležitějším záměrem vzniku schengenského prostoru byl volný pohyb osob a zboží v rámci členských států, které jsou součástí schengenského systému neboli Schengenu. Schengenský prostor lze rozumět jako prostor, ve kterém se mohou osoby pohybovat svobodně a smí kdekoliv a kdykoliv překračovat vnitřní hranice členských států bez hraničních kontrol. Volný pohyb osob, zboží a zrušení kontrol na hranicích států, které jsou součástí schengenského prostoru, bylo žádoucí pozitivum EU, která začlenila schengenský systém do svého rámce, což se uskutečnilo na základě takzvaného Schengenského protokolu Amsterdamské smlouvy.

V současnosti záměr a účel Schengenu vyplývají z článku 67 odstavce 2 Smlouvy o fungování Evropské unie: *„Unie zajišťuje, že na vnitřních hranicích neprobíhá kontrola osob, a rozvíjí společnou politiku v oblasti azylu, přistěhovalectví a ochrany vnějších hranic, která je založena na solidaritě mezi členskými státy a je spravedlivá vůči státním příslušníkům třetích zemí.“*¹ Na výše zmíněný článek navazuje článek 77 Smlouvy o fungování Evropské unie, který dále rozvádí politiku kontrol na hranicích, azylu a přistěhovalectví.²

¹ Smlouva o fungování Evropské unie, článek 2 odstavec 2.

² PAZDEROVÁ, Věra. *Schengen- prostor bez vnitřních hranic*. In JÍLEK, Dalibor a Pavel POŘÍZEK. Ročenka uprchlického a cizineckého práva. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2019, 255-270.

Nesporná výhoda schengenského teritoria tkví ve volnosti pohybu osob a věcí, avšak s tímto přichází reálná pravděpodobnost narušení veřejného pořádku nebo vnitřní bezpečnosti členských států, která spočívá v možném zvýšení přeshraniční kriminality v podobě, mimo jiné, organizovaného zločinu nebo nelegální migrace.

Důležitým nástrojem pro odvrácení nežádoucích aktivit je přijetí takových opatření, která odvrátí možná rizika a zachovají vnitřní bezpečnost.³ „*Tato opatření jsou označována jako kompenzační bezpečnostní opatření.*“⁴

Signifikantním cílem schengenského systému je úzká kooperace a organizace policejních, justičních, celních a dalších orgánů, které potírají negativní vlivy spojené s kriminalitou. Klíčovou úlohu hraje význam posílení kontrol na vnějších hranicích schengenského prostoru. Členské státy jsou povinny přijmout opatření EU v podobě implementace unijního práva, sjednotit postupy a najít společná řešení, která se týkají jednotné vízové politiky, sjednotit kroky azylové, návratové či přistěhovalecké problematiky a uvést v soulad další postupy, mimo jiné, v trestních, soudních věcech, otázkách ochrany osobních údajů nebo zbraní a streliva.

1.2 HISTORICKÉ ASPEKTY VZNIKU SCHENGENSKÉHO PROSTORU

První snahy o zrušení hranic vyústily v roce 1984, kdy mezi sebou Spolková republika Německo a Francie sjednaly takzvané Saarbrüčenské dohody, jejichž význam spočíval v postupném rušení kontrol na hraničních přechodech výše uvedených zemí, za účelem urychlení a zjednodušení dálkové přepravy zboží a osob. „*Saarbrüčenská dohoda nebyla právně závazná a představovala pouze politickou vůli obou aktérů řešit (jeden) konkrétní problém.*“⁵ Význam dohod

³ PIKNA, Milan Bohumil. *Vnitřní bezpečnost v právu a politice Evropské unie*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 212.

⁴ Tamtéž, s. 212.

⁵ Tamtéž, s. 211.

spočíval v odstranění zdržení se při hraniční kontrole. Po realizaci výše uvedené dohody následovala jednání se zeměmi Beneluxu,⁶ která vyústila ve vytvoření a podepsání první Schengenské dohody dne 14. června 1985 a poté Schengenské prováděcí úmluvy z roku 1990.⁷

Pro pochopení souvislostí je zapotřebí zmínit, že volný pohyb zboží, služeb a pracovníků byl jeden z hlavních cílů Evropského společenství, který byl zakotven v Jednotném evropském aktu z roku 1987. Schengenský prostor původně vznikl jako nesystémové řešení aktuálních trendů mimo akty Evropského společenství.⁸

Důležitý proces vývoje schengenského systému nastal v letech 1996, kdy členské státy schengenského systému vyslovily na mezivládní konferenci EU zájem na tom, aby schengenská politika byla zahrnuta do smluvních aktů EU. Realizace konsensu, kdy členské státy Evropské unie souhlasily s propojením schengenského systému do unijního práva, nastala přijetím Amsterodamské smlouvy, která na základě připojeného protokolu přijala schengenské dokumenty, neboli *acquis* do právního rámce EU,⁹ čímž EU získala právní dohled nad schengenským prostorem. B. Pikna k začlenění schengenského *acquis* do právního rámce EU uvádí, že: „*Vzhledem k tomu, že ne všechny státy evropské unie jsou zároveň členy Schengenu, představuje schengenský systém diferenciovanou integraci.*“¹⁰ Z toho můžeme vyvodit, že ač schengenský systém je součástí mechanismu EU, pro státy, které nejsou jeho členy, není schengenské *acquis*, až na výjimky, závazné.

⁶ Zeměmi Beneluxu jsou Belgie, Nizozemsko, Lucembursko.

⁷ PIKNA, Milan Bohumil. *Vnitřní bezpečnost v právu a politice Evropské unie*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 211.

⁸ PIKNA, Milan Bohumil. *Vnitřní bezpečnost v právu a politice Evropské unie*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 211.

⁹ HAD, Miloslav a Bohumil Pikna. *Druhý a třetí pilíř Evropské unie*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky v edičním oddělení Ústavu mezinárodních vztahů, 2001, s. 79.

¹⁰ PIKNA, Milan Bohumil. *Vnitřní bezpečnost v právu a politice Evropské unie*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 211.

Amsterodamská smlouva, která vstoupila v platnost v roce 1999,¹¹ přinesla změny v okruhu primárního práva v oblasti justice, vnitřních věcí a byl vymezen nový právní a věcný rámec základních pilířů EU.¹² „K zásadní změně došlo v tom, že politicky (problematicky) převedené z třetího do prvního pilíře byly zapracovány do nové hlavy IV Smlouvy o založení ES pod názvem Vízová, azylová a přistěhovalecká politika a jiné politiky týkající se volného pohybu osob.“¹³ Otázky migrace a azylové politiky tak přešly z národní úrovně do evropských kompetencí, obzvláště do působnosti Evropské komise.¹⁴

Prostor svobody, bezpečnosti a práva, tak zněl cíl, který uvedla Amsterdamská smlouva a vytyčila tak úkoly, jež reformovala z předešlé Maastrichtské smlouvy,¹⁵ kterou Amsterdamská smlouva nahradila. Primární právo EU spočívá v dosažení toho, aby se občané členských států pohybovali svobodně a s vědomím, že jejich bezpečnost není ohrožena a měli jistotu a důvěru v dodržování jejich práv, s ohledem na základní hodnoty EU. Tento cíl není jednoduché realizovat v krátkém časovém horizontu a úplně, jelikož do těchto oblastí spadá nespočet problematik, které se dynamicky vyvíjí, a je třeba na ně účinně reagovat.¹⁶ EU proto vytváří a přijímá dokumenty, které přispívají k naplnění úzce souvisejícího spojení svobody, bezpečnosti a práva. Důležitý význam také zastávají agentury, které EU zřídila k naplňování hlavních hodnot, jako je mimo jiné Eurojust, Europol nebo Frontex.

1.3 SCHENGENSKÉ ACQUIS

Schengenské acquis je soubor unijních právních dokumentů, které upravují problematiku schengenské spolupráce, její vznik, provedení a uplatňování. Jsou

¹¹ *Europarl.europa.eu: informační portál o Evropské unii* [online]. [cit. 06. 01. 2023]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/cs/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-amsterdam>.

¹² PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva*. Praha: Linde, 2012, s. 149.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ PORADA a kol. *Bezpečnostní vědy*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 119.

¹⁵ Smlouva o Evropské unii, jejíž platností vznikla v roce 1993, a která strukturálně definovala hlavní 3 pilíře Evropské unie.

¹⁶ PORADA a kol. *Bezpečnostní vědy*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 89.

jimi úmluvy, nařízení, směrnice, rozhodnutí, doporučení a stanoviska. Za základní dokumenty schengenského acquis můžeme považovat tyto:

- Úmluva mezi vládami států Hospodářské unie Beneluxu, Spolkové republiky Německo a Francouzské republiky o postupném odstraňování kontrol na společných hranicích, podepsaná v Schengenu dne 14. června 1985;
- Úmluva k provedení Schengenské dohody ze dne 14. června 1985 mezi vládami států Hospodářské unie Beneluxu, Spolkové republiky Německo a Francouzské republiky o postupném odstraňování kontrol na společných hranicích (dále jen „Úmluva k provedení Schengenské dohody“).

Dokumenty ve formě nařízení jsou obecně závazné pravidlo, kterým jsou povinny se řídit všechny členské státy EU, a mají přímý vliv a bezprostřední závaznost pro všechny subjekty členských států v podobě normativního právního aktu. Nařízení obecně vydává Rada EU s Evropským parlamentem.¹⁷ Základní vydaná nařízení jsou mimo jiné tato:

- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 810/2009 ze dne 13. července 2009 o kodexu Společenství o vízech (vízový kodex);
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2016/399 ze dne 9. března 2016, kterým se stanoví kodex Unie o pravidlech upravující přeshraniční pohyb osob (Schengenský hraniční kodex) (dále jen „Schengenský hraniční kodex“);
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 767/2008 ze dne 9. července 2008 o Vízové informačním systému (VIS) a o výměně údajů o krátkodobých vízech mezi členskými státy;
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2018/1806 ze dne 14. listopadu 2018, kterým se stanoví seznam třetích zemí, jejichž státní příslušníci musí mít při překračování vnějších hranic vízum, jakož

¹⁷ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva*. Praha: Linde, 2012, s. 69.

i seznam třetích zemí, jejichž státní příslušníci jsou od této povinnosti osvobozeni;

- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) ze dne 28. listopadu 2018 o zřízení, provozu a využívání Schengenského informačního systému (SIS) v oblasti policejní spolupráce v trestních věcech, o změně a o zrušení rozhodnutí Rady 2007/533/SVV a o zrušení nařízení Evropského nařízení Evropského parlamentu a Rady ES) č. 1986/2006 a rozhodnutí komise 2010/261/EU.

Směrnice slouží k harmonizaci národního práva a jsou normativním právním aktem EU. Není pro členské státy, až na výjimky, přímo závazná, ale její transpozicí by měl být sledován zamýšlený výsledek. Promítnutím směrnice do vnitrostátního práva získává právní účinnost.¹⁸ Příklady vydaných směrnic:

- Směrnice 2001/51/ES, kterou se doplňuje článek 26 Úmluvy k provedení Schengenské dohody;
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/1883 ze dne 20. října 2021 o podmínkách pro vstup a pobyt státních příslušníků třetích zemí za účelem výkonu zaměstnání vyžadujícího vysokou kvalifikaci a o zrušení směrnice Rady 2009/50/ES;
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS.

1.4 ČLENSTVÍ

Členů schengenského prostoru je v současné době 27. Jsou jimi státy EU s výjimkou Bulharska, Rumunska a Kypru. Další součástí Schengenu jsou

¹⁸ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva*. Praha: Linde, 2012, s. 69.

i státy, které nejsou součástí EU, a to jsou Island, Norsko, Švýcarsko a Lichtenštejnsko.¹⁹

Členství Schengenského prostoru je podmíněno přijetím řady opatření, jako implementací schengenského *acquis* do vnitrostátního právního rámce a jeho dodržování, jako jsou například jednotná schengenská víza či vysoké zajištění bezpečnosti, kontrola vzdušných, pozemních a námořních prostor nebo mimo jiné koordinace.²⁰

EU vykonává dohled nad dodržováním a uplatňováním schengenského systému ze strany členských států a zároveň vyhodnocuje účinnost vzniklého mechanismu. EU uvedené pravomoci svěřila do působnosti Evropské komise, která působí jako koordinátor.²¹ Postup kontrol a hodnocení je definováno v nařízení Rady EU.²²

Poslední změna počtu členů a rozlohy Schengenu nastala 1. 1. 2023, kdy se součástí schengenského teritoria stalo Chorvatsko. Vstup Chorvatska byl důležitým politickým cílem českého předsednictví v Radě EU v roce 2022. Současně bylo prioritizováno začlenění i Bulharska a Rumunska. Kypr se nachází ve fázi přípravy na spuštění Schengenského informačního systému a následné hodnocení ze strany EU.²³

¹⁹ Tyto země jsou součástí Evropského sdružení volného obchodu, zkratka ESVO.

²⁰ *Publications.europa.eu: Schengenský prostor*. [online]. [cit. 08. 01. 2023]. Dostupné z http://publications.europa.eu/resource/cellar/09fcf41f-ffc4-472a-a573-b46f0b34119e.0020.01/DOC_1.

²¹ Článek 3 odstavce 2 Nařízení Rady (EU) č. 1053/2013 ze dne 7. října 2013 o vytvoření hodnotícího a monitorovacího mechanismu k ověření uplatňování schengenského *acquis* a o zrušení rozhodnutí výkonného výboru ze dne 16. září 1998, kterým se zřizuje Stálý výbor pro hodnocení a provádění Schengenu.

²² Nařízení Rady (EU) č. 1053/2013 ze dne 7. října 2013 o vytvoření hodnotícího a monitorovacího mechanismu k ověření uplatňování schengenského *acquis* a o zrušení rozhodnutí výkonného výboru ze dne 16. září 1998, kterým se zřizuje Stálý výbor pro hodnocení a provádění Schengenu.

²³ *Eur-lex.europa.eu: Dokument 52022DC0636. COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL. Making Schengen stronger with the full participation of Bulgaria, Romania and Croatia in the area without internal border controls COM/2022/636 final* [online]. [cit. 06. 01. 2023]. Dostupné z: COM/2022/636 final <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022DC0636&qid=1669020880751>.

K názornému přehledu schengenských států slouží uvedená tabulka č. 1:

SOUČÁSTÍ EU	STÁTY SCHENGENU			
ANO	Belgie	Česká republika	Portugalsko	Francie
	Dánsko	Lotyšsko	Rakousko	Chorvatsko
	Estonsko	Lucembursko	Řecko	Itálie
	Finsko	Maďarsko	Nizozemsko	Nizozemsko
	Německo	Malta	Polsko	Slovensko
	Španělsko	Švédsko		
NE	Island	Norsko	Švýcarsko	Lichtenštejnsko

1.5 VNĚJŠÍ A VNITŘNÍ HRANICE

Označení vnitřní a vnější hranice upravuje Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/399 ze dne 9. března 2016, kterým se stanoví kodex Unie o pravidlech upravujících přeshraniční pohyb osob (Schengenský hraniční kodex), (dále jen „Schengenský hraniční kodex“), který nahradil Schengenský hraniční kodex z roku 2006.²⁴ Schengenský hraniční kodex definuje mimo jiné pravidla, systém a opatření pro překračování hranic mezi členskými státy schengenské zóny a mezi třetími zeměmi nebo upravuje znovuzavedení hraničních kontrol. Článek 2 bod 1 Schengenského hraničního kodexu upravuje pojem vnitřní hranice. Podle tohoto článku se vnitřní hranicí rozumí:

- a) hranice, které jsou společné mezi členskými státy, a to pozemní nebo vodní v podobě řek nebo jezer;
- b) letiště pro vnitřní lety mezi členskými státy a přístavy pro stálé vnitřní plavby.

Vstup cizinců na vnější hranicích spadá do režimu provádění hraničních kontrol. Schengenský hraniční kodex stanovuje normy, které se týkají překračování schengenských hranic, včetně výjimek. Vnější hranice mohou být překračovány pouze na místech a v čase, které jsou určeny příslušnými orgány. Nařízení stanovuje členským státům v článku 5 odstavci 3 zavést do svého vnitřního práva takové sankce, nebudou-li v rozporu s vnějším právem, které mají odradit od nedovoleného překračování mimo určený čas a místo.

²⁴ Schengenský hraniční kodex.

Způsob provádění hraniční kontroly musí odpovídat profesionálnímu přístupu ze strany pracovníků, kterým byly tyto pravomoci svěřeny. Žádným způsobem nemůže být dotčena lidská důstojnost a musí být přiměřená k cílům, které jsou hraniční kontrolou sledovány.²⁵

Jakmile se cizinci, kteří byli podrobena hraniční kontrole a současně splnili podmínky vstupu, nachází se v schengenském prostoru oprávněně a platí obecné pravidlo, že mohou kdykoliv a kdekoliv překračovat vnitřní hranice takzvané zelené hranice bez jakýchkoliv opatření.

Důležitým nástrojem pro zajištění vnitřní bezpečnosti a nenarušení veřejného pořádku členských států je kontrola osob na území se záměrným dohledem nad dodržováním povinností, které vyplývají z cizineckého režimu. Schengenský hraniční kodex ve článku 23 upravuje problematiku kontroly na území. Uvedený článek nemá snahu přímo definovat kontrolu na území a zanechává tak členským zemím samostatnou působnost a pravomoc stanovit a upravit tuto oblast vnitrostátními předpisy. V České republice je jako kompenzační opatření v souvislosti se zrušením hraničních kontrol prováděna pobytová kontrola. Pojem pobytové kontroly nalezneme v zákoně č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých předpisů, v posledním znění (dále jen „zákon o pobytu cizinců“) a to v ustanovení § 167 odstavce 1 písmena d) jako pravomoc Policie České republiky.

1.6 SCHENGENSKÝ INFORMAČNÍ SYSTÉM

Členské státy se vstupem do schengenského prostoru zavázaly k využívání Schengenského informačního systému podle článku 92 Úmluvy k provedení Schengenské dohody. Schengenský informační systém, označovaný jako SIS, slouží k přeshraniční policejní a celní spolupráci při vykonávání hraničních kontrol nebo kontrol osob a věcí na území všech členských států. *„Tvoří jej vnitrostátní součást každé ze smluvních stran*

²⁵ Schengenský hraniční kodex, článek 27.

a *podpůrná jednotka*.²⁶ Cílem je odhalení osob nebo věcí, které by mohly narušit veřejný pořádek, bezpečnost státu nebo veřejné zdraví v souvislosti s volným pohybem osob, a to na základě automatického vyhledávání záznamů, které zavedly a spravují členské státy. Podle článku 92 odstavce 3 Úmluvy k provedení Schengenské dohody je za chod SIS každý členský stát, který je odpovědný za chod systému a chod technické podpůrné jednotky.

Příchod nových států do schengenského prostoru znamenal vytvoření nové generace SIS, který je označován SIS II a byl spuštěn 9. dubna 2013, jelikož nebylo možné z technického důvodu připojení nových zemí k dosavadnímu SIS.²⁷

SIS II upravuje Nařízení Evropského parlamentu a Rady EU (ES) č. 1987/2006 ze dne 20. prosince o zřízení, provozu a využívání Schengenského informačního systému druhé generace (SIS II) a právní základ pro chod systému dále upravuje Rozhodnutí Rady 2007/533/SV ze dne 12. června 2007 o zřízení, provozování a využívání Schengenského informačního systému druhé generace (SIS II). Záznamy v SIS II obsahují pouze omezené údaje s ohledem na ochranu osobních údajů. Záznamy se vztahují k těmto osobám a věcem:

- osobám, které mají být zatčeny za účelem vydání do státu, který zatčení požaduje;
- osobám, kterým má být odepřen vstup na území, a to například bylo-li cizinci vydáno správním orgánem rozhodnutí o vyhoštění cizince nebo existuje reálné hrozba narušení veřejného pořádku, byl-li cizinec odsouzen na dobu trvající odnětí svobody v délce nejméně jednoho roku nebo zda-li existuje důvodné podezření, že cizinec spáchal závažné trestné činy;²⁸
- k pohřešovaným osobám;

²⁶ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva prizmatem lisabonské smlouvy*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2016, s. 228.

²⁷ PIKNA, Bohumil. *Vnitřní bezpečnost v právu a politice Evropské unie*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2016, s. 229.

²⁸ *Úmluva k provedení Schengenské dohody*, článek 71.

- osobám, které jsou důležité pro trestní řízení, jejíž adresa pro doručování není známa;
- osoby nebo vozidla, které mají být utajeně sledovány nebo kontrolovány za účelem trestního stíhání a předcházení ohrožení veřejné bezpečnosti;
- věci, které mají být zabaveny jako důkazní prostředek v trestním řízení nebo hledané za účelem zabavení, např. nahlášené odcizené nebo ztracené doklady.

Každý členský stát má ze zákona zřízeno SIRENE²⁹, což je centrála, která odpovídá za záznamy zasílané do SIS a jehož pracovníci zaštiťují výměnu informací a koordinaci informací mezi státy.

²⁹ Rozhodnutí komise 2008/333/ES, kterým se přijímá příručka SIRENE a další prováděcí opatření k Schengenskému informačnímu systému druhé generace (SIS II).

2 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

V následující kapitole je podstatné definovat základní pojmy, které se vyskytují ve zbylé části diplomové práce a slouží k pochopení kontextu cizinecké problematiky. Jak vyplývá z úvodu, zaměřím se na problematiku určování věku u NBD v souvislosti s nelegální migrací a rozbor postupu podle výkladu schengenského acquis, který je důležitý pro postup Policie České republiky, respektive její složky cizinecké policie, která vystupuje při úkonech s NBD jako správní orgán a je věcně příslušná rozhodovat ve věcech, které jí ukládá zákon.³⁰

2.1 MIGRACE

Migrace doprovází lidstvo již od nepaměti a v základní rovině ji označujeme jako legální a nelegální. Další dělení migrace závisí jak v širším, tak v užším slova smyslu na okolnostech, pohnutkách a motivaci emigrujících osob. V zásadě je migrace legální či nelegální spojena s dobrovolným nebo nedobrovolným vycestováním cizince ze své země původu, a to do cílové země s vidinou lepšího života, lepšího ekonomického zázemí či vzdělání, ale také možným únikem před politickým režimem nebo válkou. Legální migrace je vnímána pozitivně a znamená, že cizinci, kteří vstupují do schengenského prostoru, mají platné oprávnění či povolení k pobytu. Nelegální migrace je považována za nežádoucí. Představuje možnou hrozbu a přináší rizika pro vnitřní bezpečnost a stabilitu států. Nelegální migrace spočívá v neoprávněném vstupu na území bez platného oprávnění nebo nevycestování ze Schengenu po uplynutí povolení ke krátkodobému či dlouhodobému pobytu občanů třetích zemí a následným setrváním na území.

S nelegální migrací jsou spojené pojmy jako uprchlík a migrant, které jsou často například mediálně zaměňovány, avšak jejich význam se podstatně liší. *„Jejich rozlišování je však v tomto případě zcela klíčové, neboť s každým*

³⁰ Zákon o pobytu cizinců.
Zákon č. 500/2004 Sb. *správní řád*, v posledním znění.

z těchto označení se pojí jiný právní status, povinnosti na straně přijímajícího státu a míra ochrany, která může, nebo dokonce musí být těmto osobám poskytnuta.“³¹ Uprchlíci nebo taky někdy běženci jsou skupinou osob, kteří byli nuceni opustit svoji zemi původu a nedobrovolně prchají mimo jiné před válkou, pronásledováním či smrtí a statut uprchlíka jim byl přiznán na základě azylového řízení. Tato skupina má mezinárodně uznávaná speciální a rozšířenější práva pro jejich ochranu než lidé, kteří jsou označováni jako migranti. Tito opouští země původu dobrovolně a v cílových zemích hledají lepší ekonomické a životní podmínky.

Nelegální migrace je mimořádně náročným a obsírným tématem a je nutné přijímat ze strany EU taková opatření, která budou v této souvislosti účinná.

Zasedání Evropské rady v Tampere v roce 1999 přineslo sjednocení postupu v otázkách nelegálního přistěhovalectví a úpravu oblasti legální migrace. Evropská rada v roce 2004 vyzvala k vytvoření společné politiky v otázkách vyhoštění a dobrovolných návratů na základě návratového rozhodnutí, které budou souladu s principy důstojnosti a respektu k lidským právům.³²

V roce 2015 zaznamenala Evropa bezprecedentní migrační a humanitární krizi, spojenou s přílivem osob z asijského kontinentu, respektive z Blízkého východu a EU na tento migrační trend musela pružně reagovat. Mimo jiné byl vydán Akční plán EU v oblasti navracení, byl vytvořen Evropský program pro migraci a byly přijaty právní dokumenty,³³ které upravovaly vzniklé problémy, vyvstávajících v průběhu migrační krize. „Na základě zkušeností s přílivem osob na jižních hranicích Unie (hlídání jižní mořské hranice je nákladnější než-li

³¹ TETOUROVÁ, Eva et al. *Migrace, azyl a uprchlictví v EU: Srovnávací studie č. 3.178* [online] Praha: Parlamentní institut, akt. 2016 [cit. 30. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=27148>.

³² PORADA a kol. *Bezpečnostní vědy*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 89.

³³ Např. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1896 ze dne 13. listopadu 2019 o Evropské pohraniční a pobřežní strážce a o zrušení nařízení (EU) č. 1052/2013 a (EU) 2016/1624 či Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/1860 ze dne 28. listopadu 2018 o využívání Schengenského informačního systému při navracení neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí a další.

pozemní) bylo zapracováno do článku 78 ustanovení týkající se stavu nouze v důsledku náhlého přílivu státních příslušníků třetích zemí.“³⁴ Autor citace uvedl článek 78 Lisabonské smlouvy, ve kterém byla upravena problematika azylové a přistěhovalecké politiky. Tato kategorie byla rozdělena na samostatné části, které jsou v současnosti upraveny již samostatně.

Členské země EU překvapily počty podání žádostí o azyl a mnohdy již nebylo v silách státních orgánů, kterým byly žádosti směřovány, tuto situaci zvládnout. S ohledem na zásadu solidárnosti vyvstaly v EU do popředí otázky přerozdělování migrantů mezi členské státy, kteří nelegálně vstoupili na území a požádali v některé členské zemi o azyl. Myšlenka přijímání žadatelů o azyl se v některých členských zemích nesečkala s úspěchem. Česká republika byla v této souvislosti Evropskou komisí žalována za porušení unijního práva. „Komise se v této věci domáhala toho, aby Soudní dvůr určil, že Česká republika nesplnila povinnosti, které pro ni vyplývají ze dvou rozhodnutí Rady EU, která byla přijata za účelem relokace žadatelů o mezinárodní ochranu z Itálie a Řecka, dvou nejvíce zatížených členských států v důsledku migrační krize roku 2015.“³⁵ V dubnu 2020 Evropský soudní dvůr konstatoval v rozsudku C-719/17, že se Česká republika dopustila porušení povinnosti, vyplývající z unijního práva.

Graf č. 1 znázorňuje vývoj počtů žadatelů o mezinárodní ochranu v České republice od roku 2010 do 2021. Od roku 2014 můžeme pozorovat nárůst, po roce 2015 mírný pokles, ovšem v roce 2018 a 2019 se opět počet žadatelů zvýšil. V roce 2020 byl značný propad a v roce 2021 opětovný nárůst. Pro rok 2022 doposud nebyly zveřejněny aktuální počty.

³⁴ PIKNA, Bohumil. *Vnitřní bezpečnost v právu a politice Evropské unie*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2016, s. 185.

³⁵ *Euroskop.cz: informační portál o EU* [online]. [cit. 30. 10. 2022]. Dostupné z: <https://euroskop.cz/evropska-unie/cr-a-eu/clenstvi-cr-v-eu/cr-a-eu-v-cislech/cr-u-evropskeho-soudniho-dvora/>.

Graf č. 1³⁶:

2.2 KDO JE CIZINEC?

Pojem cizinec zákon o pobytu cizinců definuje takto: „Cizincem se rozumí fyzická osoba, která není státním občanem České republiky, včetně občana Evropské unie.“³⁷ Nabýváním a pozbyváním státního občanství v České republice se zabývá zákon č. 186/2013, o státním občanství České republiky v posledním znění.

Občan členské země EU má mimo jiné vedle občanství své země původu taktéž občanství unijní: „Zavádí se občanství Unie. Každá osoba, která má státní příslušnost členského státu, je občanem Unie. Občanství Unie doplňuje občanství členského státu, nenahrazuje je.“³⁸ Z toho vyplývá, že od podepsání Maastrichtské smlouvy se občané členských států považují za unijní občany a vedle práv a povinností, které vyplývají ze státního občanství, vlastníme práva a povinnosti deklarované smlouvami EU. Jedno ze čtyř základních práv příslušníků členských států EU patří volný pohyb a pobyt v rámci schengenského

³⁶ *Europarl.europa.eu: Azyl a migrace* [online]. [cit. 20. 12. 2022]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/infographic/asylum-migration/index_cs.html#filter=2021-cz.

³⁷ Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České a o změně některých zákonů, v posledním znění, § 1 odstavec 2.

³⁸ *Smlouva o fungování Evropské unie*, článek 20.

prostoru³⁹ a členských státech, což patří mezi základní hodnotu EU a vytváří podstatu evropské integrace.

Osoba, která nemá statut občana EU je občanem třetí země. Třetí zemí se rozumí země, která není členskou zemí EU, vyjma Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska. Pro občany Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska platí taktéž práva volného pobytu a pohybu v členských zemích EU, ač nejsou jejími členy, ale jak bylo již uvedeno, jsou členy Schengenu. Tyto země jsou součástí Evropského hospodářského prostoru, jehož vznik započal platností dohody z roku 1994.⁴⁰

V širším kontextu a mimo strojovou definici podle zákona o pobytu cizinců v pravém slova smyslu je za cizince považován občan třetí země. Na osoby s občanstvím třetí země se před vstupem do schengenského prostoru vztahuje vízová povinnost. Existují třetí země, které jsou od vízové povinnosti osvobozeny a jejichž občané mohou pobývat v schengenském prostoru za určitých podmínek. Pravidlo, kterým se řídí občané zemí, které jsou osvobozeny od vízové povinnosti, zní, že svým pobytem v schengenském prostoru nesmí vcelku překročit 90 dnů v možném období, které čítá maximálně 180 dnů. Po 90 dnech pobytu v schengenském státě v období 180 dnů jsou cizinci povinni vycestovat. Taxativní seznam zemí nalezneme v Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/1806 ze dne 14. listopadu 2018, kterým se stanoví seznam třetích zemí, jejichž státní příslušníci musí mít při překračování vnějších hranic vízum, jakož i seznam třetích zemí, jejichž státní příslušníci jsou od této povinnosti osvobozeni.

Další skupinou cizinců, která spadá do samostatné kategorie, jejichž občanství není unijní, avšak právní úprava EU jim přiznává speciální práva, jsou rodinní

³⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o *právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS.*

⁴⁰ *Dohoda o Evropském hospodářském prostoru*, 2. května 1992, část III, Volný pohyb osob, služeb a kapitálu, Úřední věstník 1994 L1.

příslušníci občanů EU. V EU platí právo na nediskriminační zacházení, a proto bylo zapotřebí přibrat opatření, které bude zajišťovat pobyt občanů z třetích zemí, kteří budou pobývat v členském státě s unijními občany na základě určitých vztahů.

Kdo se považuje za rodinného příslušníka? Podle Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS se za rodinného příslušníka občana EU kromě manžela a manželky považuje:

- registrovaný partner, pokud uzavření registrovaného partnerství bylo v souladu s národním právem členského státu a pokud je hodnota uzavření registrace shodná s uzavřením manželství;
- potomstvo v přímé linii, které nedosáhlo věku 21 let nebo jež rodič či registrovaný partner rodiče vyživuje;
- předkové v přímé linii manžela, registrovaného partnera či partnerky, v případě jejich vyživování.

2.2.1 NEZLETILÝ CIZINEC BEZ DOPROVODU

V mezinárodních pojmosloví jsou nezletilí cizinci bez doprovodu označováni jako Unaccompanied Minors, zkráceně jako UAMs. Jedná se o dětské uprchlíky, kteří se pohybují většinou ve skupinách jiných migrantů nebo převaděčů.⁴¹ Ze zemí, kde vznikl a trvá válečný konflikt, jako například Sýrie nebo Ukrajina, ze zemí, které se vyznačují nedemokratickým režimem, jako je Kuba nebo ze zemí, které jsou zasaženy hladomorem, jako jsou některé africké a asijské země, prchají nejen rodiny, ale i samotné děti.⁴²

⁴¹ *Opu.cz: Webový portál organizace pro pomoc uprchlíkům.* [online]. [cit. 12. 02. 2023]. Dostupné z: <https://www.opu.cz/cs/co-delame/pomoc-nezletilym-bez-doprovodu/>.

⁴² *Sancedetem.cz: Péče o děti.* [online]. [cit. 12. 02. 2023]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/pece-o-deti-cizince-bez-doprovodu>.

Definici nezletilého cizince bez doprovodu na unijní úrovni upravuje schengenská směrnice, která zní: „*Nezletilou osobou bez doprovodu se rozumí nezletilá osoba, která přijede na území členských států bez doprovodu dospělé osoby, která je za ni odpovědná, ať již podle zákona nebo praxe dotčeného členského státu, a po dobu, dokud nebude skutečně přijata do péče takové osoby; zahrnuje nezletilou osobu, která je ponechána bez doprovodu poté, co vstoupila na území členských států;*“⁴³ V České republice nalezneme úpravu pojmu ve více zákonech, který tento pojem vykládá pro své účely, avšak každá definice vychází z uvedené směrnice. Zákon o pobytu cizinců definuje nezletilého bez doprovodu v ustanovení §180c. Definici nezletilého cizince bez doprovodu nalezneme v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně - právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů a také v zákoně č. 325/1999 Sb., zákon o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, v posledním znění. V České republice se v právním výkladu považuje za nezletilého cizince osoba mladší 18 let.

2.2.1.1 ZRANITELNÉ OSOBY

Zranitelnost neboli vulnerabilita je označení pro osobu nebo skupinu osob, které jsou více náchylné ke zranění nebo k ublížení ze strany ostatních.⁴⁴ Přesnou definici nenalezneme v žádném přímo účinném právním předpisu ve vztahu k České republice. „*V kontextu práva mezilidských práv je zranitelnost vnímaná jako určitá vlastnost jednotlivce či skupiny.*“⁴⁵

Definice „zranitelné osoby“ se liší v různých oblastech, například v souvislosti s nelegální migrací, domácím násilím nebo v oblasti medicíny.

⁴³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/95/EU ze dne 13. prosince 2011 o standardech pro kvalifikaci státních příslušníků třetích zemí nebo osob bez státní příslušnosti jako osob požívajících mezinárodní ochrany, pro jednotné postavení uprchlíků nebo osob oprávněných k doplňkové ochraně a za obsah udělené ochrany (přepřacované znění).

⁴⁴ OŠŤÁDALOVÁ, Šárka. *Určování věku nezletilých cizinců bez doprovodu-právní rámec, současné a budoucí výzvy*. In JÍLEK Dalibor a Pavel POŘÍZEK. Ročenka uprchlického a cizineckého práva 2018. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2019. 279-291.

⁴⁵ OŠŤÁDALOVÁ, Šárka. *(Ne)viditelní v davu? Identifikace zranitelných osob mezi žadateli o mezinárodní ochranu*. In JÍLEK Dalibor a Pavel POŘÍZEK. Ročenka uprchlického a cizineckého práva 2019. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2020. 272-297.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/33/EU ze dne 26. června 2013, kterou se stanoví normy pro přijímání žadatelů o mezinárodní ochranu, uvádí v článku 21 demonstrativní výčet zranitelných osob, mezi které patří i nezletilí cizinci bez doprovodu.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/32/EU ze dne 26. června 2013 o společných řízeních pro přiznávání a odnímání statusu mezinárodní ochrany garantuje zranitelným osobám zvláštní procesní záruky s ohledem mimo jiné na věk, sexuální orientaci či postižení.⁴⁶

Poprvé byla Evropským soudem pro lidská práva konstatována zranitelnost cizince v souvislosti s nelegální migrací v rozsudku ve věci M. S. S. proti Belgii a Řecku z roku 2011, stížnost číslo 30696/09 ze dne 21. 01. 2011.⁴⁷

V Českém právním systému se pojem zranitelnost vyskytuje v zákoně o azylu, a to v ustanovení § 2 odstavce 1 písmena i), který uvádí, že nezletilého bez doprovodu považujeme za zranitelnou osobu.

Důvodů, pro které jsou děti bez doprovodu v souvislosti s migrací zranitelnější, než ostatní osoby je nespočet, jelikož se nachází v cizím prostředí bez svých rodin a daleko od domova. Chlapci i dívky se mohou stát oběťmi trestných činů jako je například obchodování s lidmi, zneužívání nebo sexuální násilí, a proto je důležité této skupině osob věnovat větší pozornost.

Nezletilému bez doprovodu zákon přiznává zvláštní právní ochranu a procesní záruky bez ohledu na to, zda na území pobývá nelegálně, jako je například ustanovení opatrovníka, a to zákonného zástupce, který nezletilému

⁴⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/32/EU ze dne 26. června 2013 o společných řízeních pro přiznávání a odnímání statusu mezinárodní ochrany (přepřacované znění), článek 29.

⁴⁷ DUBOVÁ, Alexandra. Zajišťování zranitelných osob v judikatuře ESLP. In JÍLEK, Dalibor a Pavel POŘÍZEK. Ročenka uprchlického a cizineckého práva 2019. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2020. 300-310.

bude pomáhat, aby mohl využívat všechna svá práva a zároveň plnit všechny povinnosti.

2.3 OPRÁVNĚNÝ VSTUP

Schengenský hraniční kodex taxativně vyjmenovává podmínky a povinnosti cizinců, které musí být splněny v případě vstupu na vnějších hranicích do schengenského prostoru. Cizinci třetích zemí jsou podrobováni důkladné hraniční kontrole.⁴⁸ Záměr sledovaný hraniční kontrolou spočívá v odhalení, zjištění či rozeznání aktuálních bezpečnostních rizik, kdy může být odvráceno narušení vnitřní bezpečnosti, veřejného pořádku, narušení mezinárodních vztahů souvislosti s trestnou činností v schengenském prostoru a předcházení nelegální migrace. Tyto hrozby jsou vyhodnocovány na základě využívání národních nebo evropských databází. V případě splnění podmínek vstupu je cizinec oprávněn pobývat na území schengenského prostoru. Hraniční kontrola spočívá podle článku 27 Schengenského hraničního kodexu mimo jiné v níže uvedených činnostech a dále vybrané pojmy více rozvedu v dalších podkapitolách:

- Kontrola cestovního dokladu;
- Splnění vízové povinnosti;
- Dostatečné finanční prostředky pro pobyt na území;
- Účel a cíl cizincova plánovaného pobytu v Schengenu;
- Kontrola cizince a jeho dopravního prostředku, zda se nenachází v záznamu SIS II.

2.3.1 CESTOVNÍ DOKLAD

Při hraniční kontrole je cizinec povinen se prokázat platným cestovním dokladem, čímž se rozumí veřejná listina, která je mezinárodně uznávaná jako cestovní doklad. Obsahuje viditelné i neviditelné zabezpečovací prvky jako například bezpečnostní tisk, UV tisk, hologramy či záměrnou chybu.

⁴⁸ *Schengenský hraniční kodex, článek 27.*

Doklad je opatřen fotografií podobizny držitele a obsahuje zpravidla tyto údaje:

- jméno a příjmení,
- státní příslušnost,
- datum a místo narození,
- místo a datum vydání cestovního dokladu,
- platnost cestovního dokladu.

Na základě Nařízení Rady (ES) č. 2252/2004 ze dne 13. prosince 2004 o normách pro bezpečnostní a biometrické prvky v cestovních pasech a cestovních dokladech vydávaných členskými státy jsou cestovní doklady opatřovány strojově čitelnou zónou s nosičem dat, který obsahuje fotografii a otisk prstů. Cestovní pas opatřený biometrickými údaji je dospělé osobě vydáván na dobu 10 let a platí při vstupu do všech zemí světa. Biometrické údaje jsou čitelné pouze speciálním technickým zařízením.

Platný cestovní doklad, kterým se cizinec na vnějších hranicích prokazuje, musí být vydán nejdéle před 10 lety a musí být platný další 3 měsíce po předpokládaném opuštění území členských států EU.

Kontrola cestovního dokladu spočívá i v ověření, zda doklad nejeví známky padělání nebo pozměnění.

2.3.2 VÍZOVÁ POVINNOST

Pro vstup do schengenského prostoru bylo zapotřebí sladit vízovou politiku, která bude platit na celém území Schengenu. Základní právní rámec společného vízového systému nalezneme v článku 77 Smlouvy o fungování EU. Vznikla jednotná schengenská víza, která právně upravuje Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 810/2009 ze dne 13. července 2009 o kodexu Společenství o vízech (vízový kodex), (dále jen „vízový kodex“). Součástí nařízení je prováděcí předpis, jakožto příručka pro zpracování žádostí o vízum. Účelem tohoto nařízení je sjednotit a stanovit pravidla pro všechny členské země při udělení schengenského víza pro krátkodobý pobyt na území schengenského

prostoru občanům třetích zemí a dále stanoví podmínky pro letištní průjezdní vízum a podmínky pro udělení víza při průjezdu přes mezinárodní tranzitní letiště členských zemí.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady⁴⁹ taxativně stanovilo vízovou povinnost, která se vztahuje na příslušníky konkrétních zemí, které jsou uvedeny v seznamu zemí, jejichž státní příslušníci jsou povinni být držiteli platného víza pro vstup do Schengenu. Uvedené neplatí pro ty, kteří disponují povolením k dlouhodobému pobytu v některém členském státě.

Vízový kodex uvádí, že posoudit žádost o krátkodobé schengenské vízum a vydat rozhodnutí je oprávněn ten stát, jehož území představuje návštěvu, ať už se jedná o jednu či více. V případě, že nelze jednoznačně určit, který stát je příslušný k posouzení, neboť cizinec třetí země má v úmyslu cestovat na více území, žádost vždy posuzuje ten stát, do kterého směřuje hlavní cíl návštěvy či stát, který slouží k překročení vnější schengenské hranice.

Pro vstup do schengenského prostoru bylo zapotřebí sladit vízová oprávnění, která budou platit na celém území Schengenu. Základní právní rámec společného vízového systému nalezneme v článku 77 Smlouvy o fungování EU. Vznikla jednotná schengenské víza, která právně upravuje Vízový kodex. Součástí nařízení je prováděcí předpis, jakožto příručka pro zpracování žádosti o vízum. Účelem tohoto nařízení je sjednotit a stanovit podmínky pro udělení víz a zabývá se průjezdem občanů členských zemí EU a států, které jsou přidružené a uplatňují schengenské aquis.

Schengenské krátkodobé vízum, opravňuje držitele k pobytu v jakékoliv členské zemi schengenského prostoru maximálně 90 dnů v časovém intervalu 180 dnů. Platnost tohoto víza je maximálně 5 let. Vízum je vydáváno za konkrétním

⁴⁹Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/1806 ze dne 14. listopadu 2018, kterým se stanoví seznam třetích zemí, jejichž státní příslušníci musí mít při překračování vnějších hranic vízum, jakož i seznam třetích zemí, jejichž státní příslušníci jsou od této povinnosti osvobozeni.

účelem, jako je například turistika, zaměstnání v konkrétním členském státě, a další.

Ve všech třetích zemích, na jejichž občany se vztahuje vízová povinnost, by měly být zřízeny zastupitelské úřady či konzuláty členských států nebo v případě absence by měly být zastoupeny na základě dvoustranného ujednání o vzájemném zastoupení pro řízení o udělení schengenského víza. Žádost o krátkodobé vízum je povinen cizinec podat osobně, jelikož je zapotřebí sejmout jeho biometrické údaje, které jsou následně evidovány v mezinárodním informačním systému CS VIS a národním informačním systému NS VIS.

Krátkodobé vízum je označeno počtem povolených vstupů do schengenského prostoru, a to:

- **01** - povolen je pouze jeden vstup na území Schengenu;
- **MULT** - povoleno je libovolné množství vstupů za předpokladu dodržení pravidla pobytu 90 dnů v období 180 dnů a v období platnosti víza.

Žádost o vízum musí být podána nejdříve 3 měsíce před předpokládaným vstupem do schengenského prostoru a minimálně 15 dnů před plánovanou cestou. V případě nenadálých životních situací, kdy cizinci potřebují neodkladně vstoupit na území členských států Schengenu a nestihnou v řádné lhůtě podání žádosti, požádají o vízum na vnějších hranicích. Vízum je možné udělit maximálně na dobu 15 dnů nebo na dobu nezbytně nutnou k průjezdu. Příklady pro podání žádosti na vnějších hranicích jsou mimo jiné úmrtí nebo vážné nemoci blízkého člena rodiny, přesměrování letu nebo nutné lékařské ošetření.

Podání žádosti a splnění dalších stanovených podmínek cizincem, nezavazuje požádaný stát vízum vydat. Každá podaná žádost o krátkodobé vízum se eviduje do vízového informačního systému⁵⁰ a je individuálně posuzována za účelem zjištění, zda cizinec:

⁵⁰ Užívá se zkratka VIS.

- je oprávněn vstoupit na území členských států, například pokud pobýval 90 dnů ve 180 denním období;
- nebude-li rizikem pro hostitelský stát, v souvislosti s nelegálním přistěhovalectvím;
- není-li cizinec hrozbou pro veřejný pořádek, vnitřní bezpečnost nebo ochranu veřejného zdraví;
- zda jsou všechny předložené dokumenty pravé či nepozměněné a nejeví žádné známky padělání.

Mohou nastat případy, kdy občané třetích zemí, kteří požádali o schengenské vízum, představují zvýšenou hrozbu v podobě možného ohrožení vnitřní bezpečnosti členských států či nelegální migrace. Řešením je zahájení předepsaného konzultačního řízení, a to na žádost příslušných správních orgánů členských zemí. Udělení víza závisí na udělení souhlasu zemí, které konzultační řízení požadovaly. *„Významným praktickým pomocníkem jsou vzájemně propojené obdobné sktruktury kanceláří pro konzultaci centrálních orgánů – tzv. kanceláře VISION (Visa Inquiry Open Border Network- Síť vízových informací odevřené hranice).“*⁵¹

Udělují se tyto typy schengenských víz:

- **typ A** (letištní tranzitní vízum) - držitele opravňuje ke vstupu do členské země v době mezipřistání a neopravňuje ho k opuštění tohoto prostoru a ke vstupu na území;
- **typ B** (průjezdni tranzitní vízum) - vydává se za účelem průjezdu cizince pozemní cestou členskými státy do cílové destinace v 5 dnech;
- **typ C** (krátkodobé schengenské vízum) - opravňuje cizince ke vstupu na území schengenského prostoru ohraničeného pravidlem 90 dnů v období 180 dnů;

⁵¹ PIKNA, Bohumil. *Vnitřní bezpečnost v právu a politice Evropské unie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2016, s. 220.

- **typ D** (dlouhodobé vízum) - je vydáno členským státem k pobytu nad 90 dnů na jeho území, avšak cizince opravňuje k pobytu i v jiném členském státě, a to pouze 90 dnů ve 180 denním období.

Ustanovení vízového kodexu se použijí v případě občanů třetích zemí, kteří jsou povinni mít při překročení vnější schengenské hranice vízum, a to podle Nařízení Evropského parlamentu a Rady,⁵² které taxativně stanovilo vízovou povinnost, která se vztahuje na příslušníky konkrétních zemí, které jsou uvedeny v seznamu zemí. Uvedené neplatí pro ty, kteří disponují povolením k dlouhodobému pobytu v některém členském státě.

Nařízení stanoví seznam zemí, kdy státní příslušníci těchto zemí jsou osvobozeni od vízové povinnosti a při překročení vnější schengenské hranice nepotřebují žádné vízum. Těmito jsou například občané Ukrajiny, Moldávie, avšak za podmínky platného biometrického cestovního dokladu.

Cestovní doklady cizinců, kteří jsou osvobozeni od vízové povinnosti, jsou opatřovány vstupními a výstupními razítky, které slouží pro kontrolu délky pobytu v Schengenu. Vstupní a výstupní razítka jsou podrobovány kontrole, zda cizinec nepobývá v Schengenu déle než 90 dnů ve 180 denním období.

⁵²Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2018/1806 ze dne 14. listopadu 2018, *kterým se stanoví seznam třetích zemí, jejichž státní příslušníci musí mít při překračování vnějších hranic vízum, jakož i seznam třetích zemí, jejichž státní příslušníci jsou od této povinnosti osvobozeni.*

3 POCHYBNOST VE VĚKU CIZINCE, NACHÁZEJÍCÍHO SE NA ÚZEMÍ NEOPRÁVNĚNĚ

Cizinci, kteří neoprávněně vstoupí na území schengenského prostoru, respektive do EU a tvrdí o sobě, že jsou nezletilí a současně nejsou v doprovodu zákonného zástupce nebo svého opatrovníka, spadají do kategorie, k nimž Policie České republiky, která ve správním řízení vystupuje jako správní orgán, je povinna přijmout opatření, která jsou odlišná od cizinců, kteří jsou zletilí. Těchto opatření je nespočet. Počínaje samotným omezením osobní svobody, ustanovení péče opatrovníka či odlišnými procesními úkony ve správním řízení.

Proč cizinci záměrně uvádí nižší věk než 18? Z praxe mnohdy často vyplynulo, že jejich motivem je nabýt výhodnější podmínky na území státu při řešení situace s jejich neoprávněným pobytem v EU a snaha o zmaření jejich navrácení do země původu. Nezletilého cizince nelze navrátit do země podle mezinárodních Readmisních dohod, to znamená předávání a zpětné přebírání neoprávněně pobývajících osob mezi státy. Také je vyloučeno předávání osob podle dublinského nařízení do státu, kde cizinec požádal o mezinárodní ochranu.

Postavení NBD znamená zákonem přiznaná rozsáhlejší práva, omezení osobní svobody nezletilého je více podmíněno a pro cizince mladšího 18 let, který se na území vyskytuje bez doprovodu, je mnohem příznivější získat pobytová oprávnění podle ustanovení § 87 zákona o pobytu cizinců. Další výhody, které by jako nezletilý mohl čerpat, jsou poskytování vzdělání, ubytování nebo přístup na trh práce. Cizinci záměrně uvádí blízký věk 18, přičemž nastává problém s posouzením jejich věku, jelikož v současné době stále neexistuje metoda, která by s určitostí vyvrátila nebo potvrdila jejich zletilost a přetrvává absence uceleného postupu ze strany EU pro její členské země. Evropský výbor regionů ve svém stanovisku z roku 2017 obecně kritizuje nejednotný postup EU v otázkách přístupu k NBD a konstatuje, že by EU měla stanovit funkční

a právně jistý systém v procesu určování věku, kdy by měl být zjištěn věk cizince prioritně již v rané fázi procesu.⁵³

Vyvstanou-li pochybnosti o věku cizince, je pro správní orgán důležité zjištění kalendářního věku, jelikož jde o důležitý aspekt pro řízení, které je s takovým cizincem bez doprovodu vedeno a má vliv na jeho další pobyt na území. Na NBD se nahlíží jako na zranitelnou osobu, které se přiznávají rozsáhlejší práva a na správní orgán jsou kladeny větší požadavky.⁵⁴

Cizinec, který nepravdivě uvádí, že je mladší 18 let, tuto skutečnost uvádí záměrně ve snaze dosáhnout jeho migračního záměru a vyhnout se tak dopadům, kterým by čelil jako dospělý v souvislosti s návratovým rozhodnutím. Cizinci a správní orgány mají protichůdný zájem.

V praxi se vyskytují případy, kdy tito cizinci nedisponují žádným dokladem totožnosti a není možné jejich uvedené údaje, tedy i věk, hodnověrně ověřit, což je mnohdy jejich záměrem. Cizinci úmyslně cestují bez dokladu totožnosti nebo takové dokumenty ani nevlastnili. Země jako například Sýrie, Afganistán, Pákistán nebo Irák, Irán jsou politicky nestabilní a jejich státní aparát je zcela nebo z velké části disfunkční, tudíž ověření totožnosti cizinců, kteří uvádí státní příslušnost k uvedeným zemím, je naprosto nemožné. Z praxe je evidentní, že výměna informací s uvedenými státy v souvislosti s ověřováním totožností je nereálná.

Problematika určování věku je v EU značně diskutována, jelikož v současné době neexistuje jednotný a koordinovaný postup metod při určování věku cizinců. Česká republika se této problematice taky nevyhnula. Státní orgány v České republice se začaly tomuto tématu věnovat až po roce 2015 - 2016,

⁵³ Stanovisko Evropského výboru regionů CIVEX-VI/025 125. plenární zasedání ve dnech 9. až 11. října 2017 Ochrana migrujících dětí.

⁵⁴ VOTOČKOVÁ, Veronika, Tomáš NOVOTNÝ a Nataša CHMELÍČKOVÁ. *Určování věku nezletilých cizinců bez doprovodu -právní rámec, současné a budoucí výzvy*. In JÍLEK Dalibor a Pavel POŘÍZEK. *Ročenka uprchlického a cizineckého práva 2018*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2019. 279- 291.

kdy ze správní praxe reflektujeme první případy s příchodem migrační krize. Česká republika je v souvislosti s nelegální migrací označována za tranzitní zemi, jelikož se nachází na trase migrantů do cílové země. První migrační vlna nestačila na evropském poli doznít a v roce 2022 se rozpoutal další příliv migrantů na evropský kontinent.

V České republice cizinecká policie uskutečňovala proces určování věku pouze u chlapců, nikoliv u dívek a z praxe můžeme uvést, že do EU přichází v souvislosti s nelegální migrací spíše muži, přičemž žen je zanedbatelné procento.

3.1 PRÁVNÍ RÁMEC

Problematika určování věku u NBD se dotýká základních práv a svobod lidí, proto nesmíme opomenout tyto dokumenty:

- Úmluva o právech dítěte, která byla přijata v New Yorku dne 20. listopadu;
- Listina základních práv Evropské unie; vyhlášena Evropským parlamentem, Radou a Komisí dne 26. 10. 2012 v Úředním věstníku C 326.

V roce 1997 Rada EU vydala usnesení,⁵⁵ kterým vznikl základ pro budoucí unijní právní úpravu v okruhu nezletilých cizinců z třetích zemí bez doprovodu.⁵⁶ Právní předpisy, které se zabývají danou problematikou, mimo jiné jsou:

- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 604/2013 ze dne 26. června 2013, kterým se stanoví kritéria a postupy pro určení členského státu příslušného k posuzování žádosti o mezinárodní ochranu podané státním příslušníkem třetí země nebo osobou bez státní příslušnosti v některém z členských států (přepracované znění);

⁵⁵ Rezoluce Rady ze dne 26. června 1997 o nezletilých bez doprovodu, kteří jsou státními příslušníky třetích zemí, 18. března 1998, 97/C 221/03.

⁵⁶ SALÁMEK V, WEISSOVÁ M. Zajištění nezletilého cizince bez doprovodu, zjišťování jeho věku v případě pochybností a související otázky soudního přezkumu. Správní právo [online]. 2021, s. 221-231 [cit. 30. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.muni.cz/en/research/publications/1783500>.

- Směrnice Rady 2003/86/ES ze dne 22. září 2003 o právu na sloučení rodiny;
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/115/ES ze dne 16. prosince 2008 o společných normách a postupech v členských státech při navracení neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí;
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/33/EU ze dne 26. června 2013, kterou se stanoví normy pro přijímání žadatelů o mezinárodní ochranu;
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/32/EU ze dne 26. června 2013 o společných řízeních pro přiznávání a odnímání statusu mezinárodní ochrany (přepracované znění).

V roce 2019 Evropský podpůrný úřad pro otázky azylu (dále jen „EASO“) vydal praktickou příručku s názvem EASO Pokyny týkající se podmínek přijetí dětí bez doprovodu: operativní normy a ukazatele.

3.2 CIZINECKÁ POLICIE JAKO OPRÁVNĚNÝ SUBJEKT K PROVEDENÍ ÚKONŮ

Zákonodárci v České republice uvedli v soulad unijní právní úpravu a implementovali ji do národního právního systému. Zákon o pobytu cizinců poměrně rozsáhle upravuje cizineckou problematiku, avšak oblasti NBD uvedený zákon nevěnuje příliš pozornosti.

Prvotně o úkonech ke zjišťování věku cizince byl zákon o pobytu cizinců rozšířen a novelizován na základě zákona č. 427/2010 Sb.,⁵⁷ kterým byla

⁵⁷ Zákon č. 427/2010 Sb., kterým se mění zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

implementována směrnice Evropského parlamentu a rady.⁵⁸ Další novela zákona o pobytu cizinců byla provedena na základě zákona č. 179/2019 Sb.,⁵⁹ kterou bylo rozšířeno ustanovení § 124, a to v souvislosti s poučováním nezletilého o možnostech provedení úkonů ke zjišťování věku.⁶⁰

Zákon o pobytu cizinců vkládá pravomoc cizinecké policii, zahájit a vést úkony ke zjišťování věku v případě, pokud vyvstanou pochybnosti o nezletilosti a takového cizince i omezit na osobní svobodě.

Zákon o pobytu cizinců definuje v ustanovení § 180c NBD takto: „*Pro účely tohoto zákona se rozumí nezletilým cizincem bez doprovodu cizinec ve věku 15 až 18 let, který přicestuje na území bez doprovodu zletilé osoby odpovídající za něj podle právního řádu platného na území státu, jehož občanství cizinec mladší 18 let má, nebo v případě, že je osobou bez státního občanství, na území státu jeho posledního bydliště, a to po takovou dobu, po kterou se skutečně nenachází v péči takovéto osoby; nezletilým cizincem bez doprovodu se rozumí i cizinec mladší 18 let, který byl ponechán bez doprovodu poté, co přicestoval na území.*“⁶¹ Podle ustanovení § 124 může cizinecká policie omezit na osobní svobodě, tedy zajistit NBD za účelem správního vyhoštění a v ustanovení § 129 zajistit NBD za účelem jeho předání na základě readmisních dohod,⁶² nebo jeho předání podle dublinského nařízení.⁶³

⁵⁸ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/115/ES ze dne 16. prosince 2008 o společných normách a postupech v členských státech při navracení neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí.

⁵⁹ Zákon, kterým se mění zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

⁶⁰ VOTOČKOVÁ, Veronika, Tomáš NOVOTNÝ a Nataša CHMELÍČKOVÁ. *Určování věku nezletilých cizinců bez doprovodu - právní rámec, současné a budoucí výzvy*. In JÍLEK Dalibor a Pavel POŘÍZEK. Ročenka uprchlického a cizineckého práva 2018. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2019. 279 - 291.

⁶¹ Zákon o pobytu cizinců, § 180c.

⁶² Mezinárodní smlouvy uzavřené mezi Českou republikou a jejími sousedními státy o předávání a přebírání neoprávněně pobývajících osob.

⁶³ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 604/2013 ze dne 26. června 2013, kterým se stanoví kritéria a postupy pro určení členského státu příslušného k posuzování žádosti o mezinárodní ochranu podané státním příslušníkem třetí země nebo osobou bez státní příslušnosti v některém z členských států.

Cizinecká policie je oprávněna zajistit NBD podle ustanovení § 124 odstavce 6 a ustanovení § 129 odstavce 5 zákona o pobytu cizinců, pouze v případě, pokud je naplněno ustanovení § 124 odstavce 1 a ustanovení § 129 odstavce 1 zákona o pobytu cizinců a zároveň těchto kumulativně splněných podmínek:

- Ohrožení bezpečnosti státu či závažné porušení veřejného pořádku.
- Je-li zajištění v zájmu nezletilého a v souladu s Úmluvou o právech dítěte.

Výše uvedená ustanovení dále upravují omezení osobní svobody v případě, že správní orgán pojme důvodnou pochybnost, že cizinec, který má ve správním řízení postavení NBD, je starší 18 let. Takového cizince omezí na osobní svobodě podle ustanovení § 124 odstavce 1 nebo ustanovení § 129 odstavce 1 v návaznosti na ustanovení § 124 odstavce 6 nebo ustanovení § 129 odstavce 5 zákona o pobytu cizinců, ale pouze do doby, než dojde k určení jeho věku.⁶⁴

Stanovením délky omezení osobní svobody se zabýval Nejvyšší správní soud, který rozhodoval v roce 2020 ve věci žaloby cizince z Afganistánu, který uvedl věk 17 let, a cizinecká policie pojala důvodnou pochybnost o věku cizince. Policejní orgán přistoupil k zajištění cizince na základě rozhodnutí podle ustanovení § 124 odstavce 1 písmena b) v návaznosti na ustanovení § 124 odstavce 6 zákona o pobytu cizinců a stanovil dobu zajištění na 90 dnů. Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 25. 6. 2020, čj. 5 Azs 107/2020-46 konstatoval, že v případě pochybností, že je cizinec nezletilý, musí doba zajištění cizince odpovídat rozsahu několika dnů, nikoliv týdnů či měsíců, i přesto, že zákon o pobytu cizinců v takovém případě neupravuje lhůtu omezení osobní svobody, pouze stanovuje maximální dobu, po kterou může být cizinec zajištěn.⁶⁵

3.3 ORGÁN SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ

Jak bylo uvedeno výše, cizinecká policie je subjektem, který se významně podílí na dané problematice, a to z toho důvodu, že zahajuje úkony k posouzení věku

⁶⁴ Zákon o *pobytu cizinců*, § 124 odstavce 6 a § 129 odstavce 5.

⁶⁵ Zákon o *pobytu cizinců*, § 125 odstavec 1.

v případě důvodných pochybností. Do procesu zasahují i další subjekty nebo orgány, které na něho mají přímý vliv.

Opatření, jehož účelem je zajistit pro nezletilého zákonného zástupce nebo opatrovníka, jakožto procesní záruku dodržování práv a povinností nezletilého a zásad v řízení vychází z článku 25, Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/32/EU ze dne 26. června 2013 o společných řízeních pro přiznávání a odnímání statusu mezinárodní ochrany. Uvedený článek je odvozen z Úmluvy o právech dítěte, kde v článku 3 je zmíněn nejlepší zájem dítěte, který musí brát v potaz všechny orgány a instituce, které činí úkony s dítětem a článek 12 hovoří o tom, že každé dítě, které je schopno formulovat své názory, musí být vyslyšeno jak v soudním, tak správním řízení, a to za přítomnosti tlumočníka, je-li jeho přítomnost nutná, a to buď přímo, nebo prostřednictvím zákonného zástupce.

Zákon o pobytu cizinců podle ustanovení § 119 odstavec 9 nařizuje cizinecké policii NBD ustanovit bezodkladně opatrovníka pro účely správního řízení, který bude náležitě poučen o úkolech v postavení opatrovníka. V České republice tuto roli zastává Orgán sociálně právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“), který provádí úkony směřující k zajištění všech práv a povinností nezletilého a je ustanoven správním orgánem jako opatrovník.

Nástrojem pro výkon ochrany dětí v České republice ze strany OSPOD je zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v posledním znění (dále jen „zákon o sociálně-právní ochraně dětí“). Ustanovení § 2 odstavec 2 a odstavec 3 zákona o sociálně-právní ochraně dětí stanoví rozsah nezletilých, kterým je podle zákona povinen tento orgán poskytovat ochranu. K nezletilým cizincům, kteří nemají na území oprávněný pobyt, nemají na území ani dlouhodobý pobyt podle zákona o pobytu cizinců, nebo nejsou-li žadateli o mezinárodní ochranu podle zákona o azylu, přistupuje orgán pouze v rozsahu, který upravuje zákon o sociálně-právní ochraně dětí v ustanovení § 37 a § 42. V těchto případech je OSPOD povinen učinit opatření k ochraně života a zdraví, zajištění uspokojení

základních potřeb, včetně potřeby zdravotního ošetření, v případě, že je ohrožen řádný vývoj dítěte. NBD, který do schengenského prostoru vstoupil neoprávněně, do této zákonné úpravy bezpochyby spadá.

Ústavní soud ve svém nálezu ÚS 482/21 ve věci ústavní stížnosti stěžovatele A. A. W., konstatoval, že role OSPOD je v celém průběhu procesu určování věku a při všech vykonávaných úkonech klíčová, jelikož jako zákonný zástupce nezletilého slouží jako záruka pro dodržování práv zranitelné osoby, kterou nezletilý bez doprovodu bezesporu je. Uvedený nálezný tedy přispěl k zintenzivnění spolupráce mezi cizineckou policií a OSPOD.

Agentura EU pro základní lidská práva vydala příručku,⁶⁶ která slouží k výkladu úloh a úkolů opatrovníka v procesu určování věku u nezletilých.

3.3.1 NEJLEPŠÍ ZÁJEM DÍTĚTE

Úmluva o právech dítěte, která byla přijata Valným shromážděním OSN v roce 1989, a již je Česká republika vázána, hovoří, že: „*Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány.*“⁶⁷ Nejlepší zájem dítěte je taktéž zakotven v článku 24 v Listině základních práv a svobod Evropské unie a je to zásada, se kterou se řídí evropská azylová a migrační politika.

Správní orgán je povinen vždy jednat s ohledem na tuto zásadu, která spočívá mimo jiné v možnosti opětovného sloučení nezletilého s rodinou, v možnosti poskytování zdravotní péče, školní docházky a sociálního rozvoje.⁶⁸

⁶⁶ *Poručenství dětí bez rodičovské péče* [online]. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2015. Dostupné z: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-guardianship_cs.pdf.

⁶⁷ Sdělení 104/1991 Sb., *sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte*.

⁶⁸ *Pokyny týkající se podmínek přijetí dětí bez doprovodu: operativní normy a ukazovatele* [online]. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2019. [cit. 23. 11. 2022]. Dostupné z: <https://euaa.europa.eu/sites/default/files/Guidance-reception-unaccompanied-children-standards-and-indicators-CS.pdf>.

The UN Refugee agency (dále jen „UNHCR“) sleduje evropskou azylovou proceduru v souvislosti se zranitelnými osobami a věnuje této oblasti zvýšenou pozornost, vytváří ochranné programy a vyvíjí aktivity směřující k pomoci právě těmto osobám. Podle statistik UNHCR v roce 2016 podalo žádost o azyl 75 000 dětí bez doprovodu, přičemž více než 37 500 v Německu a dále v Itálii, Rakousku a Švédsku. Nejvíce odloučených dětí od rodin pochází z Afganistánu a následně ze Sýrie.⁶⁹

3.4 ÚKONY SOUVISEJÍCÍ K POSOUZENÍ VĚKU CIZINCE

Ustanovení § 124 odstavce 6 a ustanovení § 129 odstavce 5 zákona o pobytu cizinců cizinecké policii umožňuje při odůvodněných pochybnostech věku cizince neprodleně po jeho zajištění zahájit úkony, které budou směřovat ke zjištění věku, tedy posouzení věku. „*Posuzování věku je proces, jehož prostřednictvím se orgány snaží odhadnout chronologický věk nebo věkové rozpětí dané osoby s cílem stanovit, zda je daný jedinec dítě, nebo dospělá osoba.*“⁷⁰ Významným aspektem pro správní orgán je nejen určit, zda cizinec je dítě nebo dospělý, ale taky určit po jakou dobu bude osoba v postavení jako nezletilý, neboť to ovlivňuje další přijímaná opatření ze strany státních orgánů.⁷¹

Před zahájením jakýchkoliv úkonů směřujících ke zjišťování věku musí být cizinec řádně poučen o dopadech a způsobu provedení úkonů a také o možnosti odmítnout proces zjišťování věku, avšak v této situaci by správní orgán procesně postupoval jako v případě zletilé osoby. Informování cizince musí být v takovém jazyce, kterým se cizinec bude schopen dorozumět.⁷²

⁶⁹ *Unhcr.org: Global trends forced displacement in 2016* [online]. [cit. 20. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/globaltrends2016/>.

⁷⁰ *Praktická příručka úřadu EASO k posuzování věku* [online]. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2019. [cit. 04. 12. 2022]. Dostupné z: file:///C:/Users/42073/Downloads/Practical_Guide_Age_Assessment_2018_CS.pdf.

⁷¹ SCHUMACHER, Günter, SCHMELING Andreas a Ernst Rudolf: *Medical Age Assessment of Juvenile Migrants* [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018 [cit. 04. 12. 2022]. Dostupné z: <https://core.ac.uk/download/pdf/162256971.pdf>.

⁷² Zákon o pobytu cizinců, § 124 odstavec 7 a § 129 odstavec 6.

Oproti stanovenému postupu v České republice, země jako Bulharsko, Dánsko, Francie, Litva, Norsko, Polsko a Švédsko umožňují cizinci odmítnout pouze lékařské metody. Nelékařské nikoliv. Lucembursko v praxi neuvádí možnost odmítnutí podstoupení úkonů ke zjištění věku. Uvedené informace jsou aktuální k roku 2019.⁷³

Zákon o pobytu cizinců dále hovoří o tom, že pokud výsledky zkoumání a určování věku nebudou přesvědčivé a jasně nepotvrdí, že cizinci bylo 18 let a výše, bude se na cizince hledět jako na NBD.

Nizozemí, Norsko, Švédsko, Finsko a Bulharsko nejméně do roku 2019 v případě neprůkazných výsledků nepřistupovali k cizincům jako k nezletilým, tudíž neuplatňovali zásadu „v pochybnostech ve prospěch cizince“.⁷⁴

Dokazování v případě pochybnosti věku by mělo být ponecháno na správních orgánech, jelikož nezletilý nedokáže objasnit skutečnosti tak, jako dospělý jedinec.⁷⁵

3.4.1 POCHYBNOST VĚKU

V případě výskytu cizince, který na území České republiky, respektive v celé EU pobývá neoprávněně, a jehož totožnost není známá, je pro cizineckou policii prioritní zjistit jeho identifikační údaje. Cizinec v počátku jeho záchytu, tedy prvotního omezení osobní svobody Policií České republiky⁷⁶, sdělí údaje jako

⁷³ *Praktická příručka úřadu EASO k posuzování věku* [online]. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2019. [cit. 04. 12. 2022]. Dostupné z: file:///C:/Users/42073/Downloads/Practical_Guide_Age_Assessment_2018_CS.pdf.

⁷⁴ *Praktická příručka úřadu EASO k posuzování věku* [online]. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2019. [cit. 04. 12. 2022]. Dostupné z: file:///C:/Users/42073/Downloads/Practical_Guide_Age_Assessment_2018_CS.pdf.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ Zajištění cizince podle ustanovení § 27 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, v posledním znění, s maximální možnou lhůtou omezení osobní svobody 48 hodin.

jméno, příjmení a datum narození, se kterými policie disponuje a pracuje v souvislosti s prvotními úkony.⁷⁷

Cizinecká policie je povinná hodnověrně ověřit věk cizince, a to z důvodu absence důkazů, které by věk dokládaly (např. cestovní pas, rodný list, pobytové karta k povolení k pobytu či jiný doklad totožnosti) nebo doložené dokumenty jsou v rozporu s uváděným věkem. Příklad z praxe: Po narození by mělo být každé dítě registrováno u příslušných úřadů a měl by mu být vydán rodný list, ale v zemích, kde přetrvávají válečné konflikty a státní aparát a úřady neplní svoji činnost, rodiče tyto úkony neprovádí. Sýrie je zemí, kde rodiče své děti neregistrují vůbec nebo je registrují až v pozdějším věku, a to z důvodu, aby nastoupily později do škol a následně na povinnou vojnu.

Zákon cizinecké policii nařizuje v případě omezení osobní svobody nezletilého vyrozumět místně příslušný OSPOD, který bude přítomen u všech úkonů ze strany správního orgánu a ustanovit opatrovníka.

První a důležitý kontakt s cizincem je vizuální, příslušník policie může pojmout podezření, že cizinec záměrně uvedl špatné datum narození, tedy méně než 18 let, jelikož jeho fyzický vzhled neodpovídá mladistvému potažmo dítěti. Silná stavba těla, plnovous, ostré hrany v obličeji a další markanty mohou působit jako u dospělého jedince.

Úkonem, kterým cizinecká policie získává více informací o cizinci, je podání vysvětlení nebo v případě zahájení správního řízení o vyhoštění cizince protokol o výsledku účastníka správního řízení podle ustanovení § 18 odstavce 1 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád v návaznosti na ustanovením § 169j zákona o pobytu cizinců.

⁷⁷ Za prvotní úkony považujeme úřední záznam o zajištění cizince a poučení v souvislosti s omezením osobní svobody.

Tato fáze je pro postup správního řízení a jeho výsledek velmi důležitá. Podání vysvětlení nebo výsledek cizince spočívá ve vzájemné interakci mezi správním orgánem a cizincem, za přítomnosti tlumočnicka do jazyka, kterému cizinec je schopen porozumět a komunikovat.

S ohledem na možný záměr uvedení nepravdivého věku je důležitá příprava na zaměření otázek, které budou cizinci kladeny. Otázky jsou směřovány účelově a vhodně ke zjištění věku cizince a jsou zacíleny na životní situaci, dětství, rodinu, školní docházku a obecné zvyklosti ve státě, odkud pochází.

Příprava policisty, který provádí podání vysvětlení nebo výsledek s cizincem, je důležitým aspektem správního řízení. Příprava v orientaci pokládaných otázek může spočívat ve zmapování prostředí a kultury, ze které cizinec pochází. Bereme-li v úvahu muslimské země, zajímavostí je, že muslimové se mohou řídit kromě gregoriánského⁷⁸ kalendáře islámským kalendářem⁷⁹. V současné době je pro muslimy rok 1444.⁸⁰ Muslimové vyznávají největší islámský svátek, zvaný Ramadán, který spočívá v 16hodinovém půstu a zdržení se i intimních styků. Odřikání si jídla a pití se nemusí zúčastnit děti. Každý dospělý má povinnost vykonat posvátnou pouť do Mekky.⁸¹

Výše zmíněné zajímavosti z islámské kultury mohou pro policistu sloužit pouze jako určité vodítko a nejsou pochopitelně směrodatné v posuzování věku cizince.

⁷⁸ *Dnyceskestatnosti.cz: 6. ledna 1954- zavedení gregoriánského kalendáře pro Čechy [online]. [cit. 08. 01. 2023]. Dostupné z: <https://www.dnyceskestatnosti.cz/novinky/kalendarium/6-ledna-1584-zavedeni-gregorianskeho-kalendare-pro-cechy/>.*

Gregoriánský kalendář se využíván po celém světě. Má 365 dnů, rozdělených do 12 měsíců a každý čtvrtý rok je přestupný.

⁷⁹ *E-islam.cz: Islámský kalendář a významné období v roce sunna a biť a v nich [online]. [cit. 04. 12. 2022]. Dostupné z: <https://www.e-islam.cz/islamsky-kalendar-vyznamna-obdobi-v-roce-sunna-a-bida-v-nich/>.*

Měsíce v islámském kalendáři jsou určovány podle měsíčního cyklu a rok má celkem 354 nebo 355 dnů. Prvním dnem tohoto kalendáře je rok 21. září 622 našeho letopočtu. Například Maroko nebo Saudská Arábie používají islámský kalendář oficiálně v úředních stycích.

⁸⁰ *Info.dingir.cz: Náboženský infoservis. [online]. [cit. 04. 12. 2022]. Dostupné z: <https://info.dingir.cz/2022/07/muharram-novy-rok-bez-veseli/>.*

⁸¹ *National-geographic.cz: Ramadán je opravdovou zkouškou vůle, ale i Muslimové jsou jen lidé a ví, jak pravidla obejít. [online]. [cit. 04. 12. 2022]. Dostupné z: <https://www.national-geographic.cz/clanky/ramadan-je-opravdovou-zkouskou-vule-ale-i-muslimove-jsou-jen-lide-a-vi-jak-pravidla-obejit.html>.*

Jako další skutečnost musíme brát v úvahu, že komunita, ze které cizinec pochází, může hranici dospělosti vnímat zcela odlišně.

4 METODY K URČOVÁNÍ VĚKU

Jak bylo zmíněno již výše, schengenské *acquis* metody v procesu posuzování věku v případě pojatých pochybností u NBD přímo neupravuje, a tudíž zanechává členským státům samostatnou působnost v postupu. Explicitně však stanovuje zásady, jejichž dodržování je ze strany členských států povinné, jsou jimi například nejlepší zájem dítěte, respektování lidské důstojnosti, neodkladné zajištění opatrovníka nebo zásada „v pochybnostech ve prospěch cizince“.

Příručka dnes již zaniklého úřadu EASO⁸², která byla k této problematice vytvořena, slouží jako cenné nikoliv však závazné doporučení, jak v dané věci postupovat.

Zákon o pobytu cizinců neupravuje postup cizinecké policie za účelem zjišťování věku, pouze uvádí, že budou ze strany policie zahájeny úkony, které povedou k určení věku. Cizinecká policie, byť i u cizinců, kteří nejsou žadateli o mezinárodní ochranu, aplikuje ustanovení § 89 odstavce 4 zákona o azylu, který cizinecké policii umožňuje provést lékařské vyšetření za účelem zjištění věku za podmínky, že je dána pochybnost věku. Toto ustanovení je implementací procedurální směrnice, a to především článku 25.⁸³ Zmíněný článek směrnice ponechává členským státům možnost využít lékařské metody k určení věku NBD.

V současné době je v zákonodárném procesu návrh na novelizaci zákona o pobytu cizinců. Oblasti postupu určování věku u nezletilých v případě pochybností, není věnováno více než doposud, i když tento proces je velmi nekonkrétní.

Jak bylo zmíněno výše, schengenské *acquis* ponechává vůli správním orgánům využít lékařské metody, které jsou označovány jako invazivní, za účelem zjištění

⁸² Dne 19. ledna nahradila úřad EASO agentura EU pro otázky azylu (dále jen „EUAA“).

⁸³ Směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2013/32/EU ze dne 26. června 2013, o *společných řízeních pro přiznávání a odnímání statusu mezinárodní ochrany*, ve znění pozdějších předpisů.

věku, a vedle toho se v praxi využívají i nelékařské metody, tedy neinvazivní. Neinvazivní metody nejsou v právních předpisech nijak upraveny, pouze se objevují jako doporučení a vhodný postup v příručce evropské agentury⁸⁴.

Příručka EASO uvádí, že lékařské vyšetření správní orgán použije až tehdy, jsou-li vyčerpány jiné alternativní možnosti, jelikož se jedná o zásah do integrity jedince. Příručka tedy uvádí lékařské vyšetření až jako poslední možnost a upřednostňuje holistický a multidisciplinární přístup, což znamená, že během posuzování věku musí být brán ohled na aktuální potřeby cizince a musí být respektováno pohlaví, etnický původ, kultura či věk, zranitelnost osoby a zkoumání věku je zaměřeno na psychickou a duševní vyspělost a behaviorální stránku jedince. Posuzování věku zakládající se na výše popsaném přístupu musí provádět odborníci, kteří jsou zaměřeni na více vědních oborů ve své činnosti.⁸⁵

Dalším diskutovaným tématem je vhodnost použití metod. Výběr metod by měl orgán určit individuálně podle posouzení aktuální situace nezletilého cizince. Každá metoda je svým způsobem zásahem do soukromí jedince a může negativně ovlivnit jeho další vývoj. Například psychologické vyšetření, které je neinvazivní, může v jedinci probudit stresové situace, které v minulosti prožil, tudíž invazivní metoda, kam řadíme pořízení rentgenového snímku je pro něj příznivější. Naopak použití magnetické resonance může u osoby vyvolat klaustrofobické příznaky.⁸⁶ Při provádění úkonů ke zjišťování věku cizince musí mít orgán stále na paměti, že se jedná o zranitelnou osobu a nalezení a použití správné metody je tedy značnou výzvou.

V průběhu procesu potvrzení nebo vyvrácení věku cizince je správní orgán povinen postupovat v souladu se zásadou „v pochybnostech ve prospěch

⁸⁴ *Praktická příručka úřadu EASO k posuzování věku* [online]. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2019. [cit. 04. 12. 2022]. Dostupné z: file:///C:/Users/42073/Downloads/Practical_Guide_Age_Assessment_2018_CS.pdf.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ Tamtéž.

cizince“, jelikož v současné době stále neexistuje metoda, která by určila přesný věk osoby. Rumunsko a Finsko do roku 2019 neuplatňovalo vůči cizinci výše uvedenou zásadu.⁸⁷

4.1 NEINVAZIVNÍ METODY

Neinvazivní metody se vyznačují tím, že nezasahují do fyzické integrity jedince. Označují se za nelékařské, neboť je neprovádí lékař.

Zpočátku by se měl správní orgán pokusit o analýzu dokumentů a důkazů, které ve správním řízení nashromáždil, a mohou vypovědět o stáří jedince. Pokud z dokumentů není věk cizince zjištěn, může cizinecká policie postoupit k dalším úkonům za účelem posouzení věku. Metodami v této kategorii jsou sociální šetření a psychologické vyšetření. Švýcarsko, Finsko a Slovensko vychází při posouzení věku pouze z nelékařských metod.⁸⁸

4.1.1 SOCIÁLNÍ ŠETŘENÍ

Sociální šetření provádí úředníci z oblasti migrace a azylu, kteří mají odborné znalosti o prostředí, ze kterého cizinec, jehož věk se posuzuje, pochází. Šetření se účastní tlumočnick. Kritérium těchto pracovníků spočívá ve výškolení a zkušenostech v oblasti práce s dětmi. Účelem je zjištění a sběr informací na základě pohovoru s cizincem, který vyústí ve vypracování časové posloupnosti průběhu jeho dosavadního života, ze které je odvozen věk cizince.⁸⁹

Důležitým prvotním úkonem sociálního vyšetření je poučit a informovat cizince o účelu vyšetření. Odborný pracovník by se měl pokusit navázat vzájemnou důvěru, jelikož se celý pohovor odehrává na reciprocitní spolupráci. Čím více

⁸⁷ *Praktická příručka úřadu EASO k posuzování věku* [online]. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2019. [cit. 04. 12. 2022]. Dostupné z: file:///C:/Users/42073/Downloads/Practical_Guide_Age_Assessment_2018_CS.pdf.

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ Tamtéž.

informací a skutečností cizinec o své osobě uvede, tím bude závěr pohovoru, respektive celého sociálního posouzení přesnější.

Pokud není výsledek sociálního pohovoru pro cizince příznivý, má právo být poučen o všech okolnostech, které k takovému závěru vedly a také o možnosti opravného prostředku.⁹⁰

Bývalý úřad EASO vydal užitečné metodické příručky, které doporučují postup a techniky práce s dětmi při pohovorech. Úředníci provádějící pohovor by měli mít povědomí o kultuře, tradicích a zvyklostech dané země, ze které cizinec pochází. Pro tyto účely mohou posloužit nahromaděné informace, které jsou dostupné na stránkách EUAA.⁹¹

V České republice byla o sociální šetření na základě žádosti cizinecké policie oslovena Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra. Posouzení se týkalo cizince z Afghánistánu, který uvedl věk 15 let a správní orgán se k tomuto tvrzení nepřikláněl. Závěr sociálního šetření zněl: *„Ze sociálního pohovoru bylo zjištěno, že klient je poměrně bystrý a inteligentní. Má náhled na svoji životní situaci, ale mentální a emoční schopnosti jsou spíše na úrovni mladistvého. Vzhledově se jeví jako adolescent. Dle sociálního pohovoru a jeho chování klient odpovídá spíše udanému věku, tj. 15 let.“*⁹² V tomto případě bylo vyhotoveno i další odborné vyjádření z odvětví biologie, které tvrzení nezletilosti potvrdilo.

4.1.2 PSYCHOLOGICKÉ ŠETŘENÍ

Cíl této metody spočívá ve zhodnocení duševní vyspělosti šetřeného. *„Techniky hodnocení využívají při posuzování věku žadatele jeho kognitivní, behaviorální*

⁹⁰ *Praktická příručka úřadu EASO k posuzování věku* [online]. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2019. [cit. 04. 12. 2022]. Dostupné z: file:///C:/Users/42073/Downloads/Practical_Guide_Age_Assessment_2018_CS.pdf.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² *Závěr sociálního šetření pracovníkem Správy uprchlických zařízení Ministerstva vnitra* ze dne 12. 11. 2021 pod č. j. KRPA-290176-27/ČJ-2021-000022.

a psychologické hodnocení.⁹³ Tým odborníků by se měl skládat nejlépe ze dvou psychologů, kteří se zabývají vývojem a dospíváním dětí. Samozřejmostí je přítomnost tlumočnicka. Přínosné pro tento typ metody je přítomnost osoby z okolí cizince, například vychovatel nebo učitel.

Psychologické šetření probíhá na základě polostrukturovaného rozhovoru, jehož otázky jsou zaměřeny na různé oblasti života, ze kterého psycholog vypracuje psychologické stanovisko se závěrem, zda cizinec odpovídá nezletilému či dospělému jedinci.⁹⁴

Pro tuto metodu je taktéž vhodné, aby mezi stranami bylo navozeno důvěrné prostředí, jelikož dotazovaný může sdělit více přínosných informací.

Během psychologického šetření by se měly dodržovat pravidla a zásady, jako například:

- Kladení otevřených a jasných otázek, které nebudou zavádějící;
- Otázky uzpůsobené věku a vyspělosti šetřeného;
- Respektování kultury, etnika, pohlaví a rasy;
- Uskutečnění šetření v čase, kdy cizinec nebude unavený, traumatizovaný nebo vyčerpaný.⁹⁵

Pokud není výsledek pro cizince příznivý, má právo být poučen o všech okolnostech, které k závěru vedly a také být poučen o možnosti výsledky šetření napadnout opravnými prostředky.⁹⁶

Z členských zemí využívalo nejméně do roku 2019 psychologické pohovory pouze Chorvatsko, Kypr, Dánsko, Francie a Německo.⁹⁷

⁹³ *Praktická příručka úřadu EASO k posuzování věku* [online]. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2019. [cit. 04. 12. 2022]. Dostupné z: file:///C:/Users/42073/Downloads/Practical_Guide_Age_Assessment_2018_CS.pdf.

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ Tamtéž.

4.1.2.1 PILOTNÍ PROJEKT V ČESKÉ REPUBLICE

Sjednocení kroků členských států v procesu posuzování věku se pokoušeli unijní zákonodárci uvést v Návrhu nařízení Evropského parlamentu a rady o zavedení společného postupu pro mezinárodní ochranu v Unii a o zrušení směrnice 2013/32/EU č. 11317/16.⁹⁸ Tento návrh má podobu nařízení oproti stávající platné směrnici.

Návrh nařízení rozváděl nelékařské metody a přikládal význam psychosociální metodě, což se v současné úpravě směrnice neobjevuje. Předložený návrh byl však členskými státy zamítnut a v dalším Návrhu nařízení Evropského parlamentu a rady o zavedení společného postupu pro mezinárodní ochranu v Unii a o zrušení směrnice 2013/32/EU se již snahy o sjednocení metod neobjevují.⁹⁹

Podobné pokusy o národní soulad v používání metod ke zjišťování věku u nezletilých proběhly i v České republice, kdy v roce 2017 tuto problematiku otevřela ombudsmanka Mgr. Anna Šabatová, Ph. D., a to v období připomínkování novely zákona o pobytu cizinců. Požadovala prioritizaci nelékařských metod. Do projektu bylo zapojeno ministerstvo vnitra a Kancelář veřejného ochránce práv, kdy probíhaly konzultace například i s Ředitelstvím služby cizinecké policie nebo s odborníky ze zahraničí. Metoda měla spočívat v psychologickém vyšetření, které mělo být v případě potřeby doplněno o lékařské metody. Psychologické vyšetření by prováděli odborní psychologové, znalí mimo dané problematiky i kulturního prostředí a zvyklostí zemí, ze kterých by cizinci pocházeli. Projekt ztroskotal na základě nedostupnosti psychologů.¹⁰⁰

⁹⁸ VOTOČKOVÁ, Veronika, Tomáš NOVOTNÝ a Nataša CHMELÍČKOVÁ. *Určování věku nezletilých cizinců bez doprovodu-právní rámec, současné a budoucí výzvy*. In JÍLEK Dalibor a Pavel POŘÍZEK. Ročenka uprchlického a cizineckého práva 2018. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2019. 279-291.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ Tamtéž.

4.2 INVAZIVNÍ METODY

Invazivní metody jsou prováděny lékaři a hovoříme o určitém zásahu do integrity člověka. Metody spočívají ve vyhledávání markantů, které jsou rozdílné u dětí a dospělých, a to na základě vizuální prohlídky nebo lékařskými zobrazovacími technikami. Provedení lékařských metod v žádném případě nemůže být spojeno s vyšetřením pohlavních orgánů a nahotou osoby.¹⁰¹ Příručka EASO rozlišuje lékařské metody na základě záření (například rentgen) a bez záření. Lékařské vyšetření na základě ozáření části těla eventuálně může osobu ohrozit na zdraví, což je velmi diskutováno a orgány se s těmito skutečnostmi musely vypořádat.

4.2.1 LÉKAŘSKÉ METODY SPOJENÉ SE „ZÁŘENÍM“

Rentgen patří mezi důležité zobrazovací metody v medicíně, kterými lze přenést anatomickou informaci do snímku. Spočívá v průchodu rentgenového světla skrze tělo, čímž jsou zachyceny tkáně, kosti, orgány a jiné části organismu a promítají se v černo bílých snímcích, což je zapříčiněno pohlcováním světla.¹⁰²

Snímek je podroben zkoumání odborníkem, který je schopen vyvodit věk z kosterního věku. Hodnocení kostního věku neslouží k odhadu věku chronologického, ale biologického a dále se provádí srovnání se známým chronologickým věkem.

Běžná standardní odchylka mezi biologickým a kalendářním věkem pro metodu Greulich-Pyle, která je uvedena se pro adolescenty pohybuje v rozmezí 1,5-2 let. Z rentgenu zápěstí se vyhodnocují znaky, které se vyskytují v průběhu 15 až 23 let. Přesněji se zkoumá vývoj a vyžralost kostí nedospělé osoby a přítomnost znaků, ke kterým dochází v období mezi 18. a 19. rokem, tím pádem lze odborně

¹⁰¹ SCHUMACHER, Günter, SCHMELING Andreas a Ernst Rudolf: *Medical Age Assessment of Juvenile Migrants* [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018 [cit. 04. 12. 2022]. ISBN 978-92-79-94198-6 Dostupné z: <https://core.ac.uk/download/pdf/162256971.pdf>.

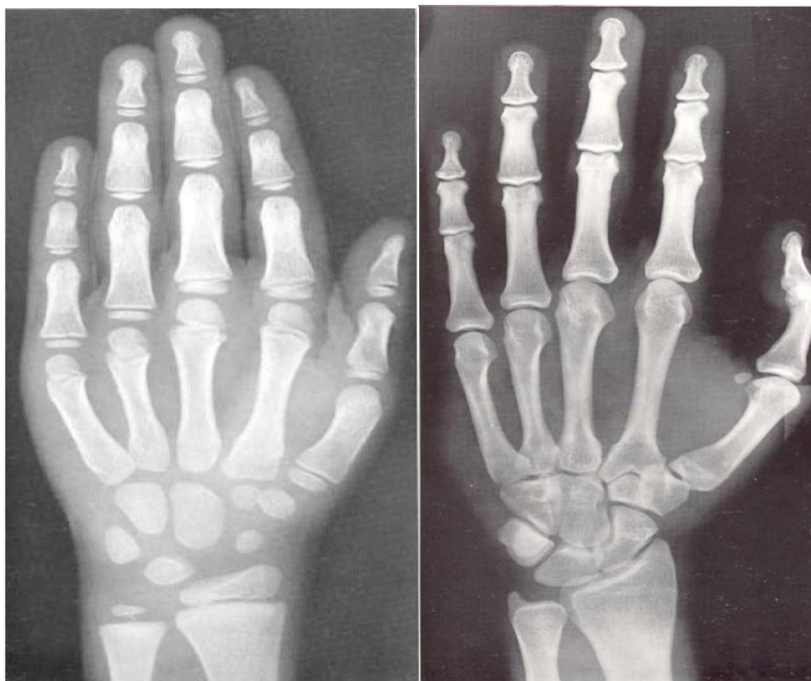
¹⁰² MORSTEIN, Vojtěch a Carmel J. CARUANA: *Zobrazovací rentgenové metody* [online]. [cit. 04. 12. 2022]. Dostupné z: <https://www.med.muni.cz/biofyz/files/vlzl/lectures/rtg-zobrazeni-18.pdf>.

uvést, zda je osoba mladší 18 let. Předmětem zkoumání jsou štěrbiny mezi kostmi a následné srůsty kostí, ke kterým dochází věkem.

Níže uvedený levý obrázek č. 1 znázorňuje štěrbiny mezi kostmi mužského jedince ve věku 16,1 let a pravý obrázek č. 2 mužského jedince ve věku 30 let.

Obrázek č. 1:¹⁰³

Obrázek č. 2:¹⁰⁴

V praxi se k posouzení věku pořizují snímky zápěstí, klíční kosti, pánve a chrupu. Členské státy se řídí vnitrostátními úpravami a především judikaturou daných států.¹⁰⁵ Rentgenové snímky jsou hodnotitelné v případě, že osoba netrpí vážnými juvenilními, revmatickými onemocněními nebo značnou podvýživou.¹⁰⁶

¹⁰³ SCHUMACHER, Günter, SCHMELING Andreas a Ernst Rudolf: *Medical Age Assessment of Juvenile Migrants* [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018 [cit. 15. 02. 2023]. Dostupné z: <https://core.ac.uk/download/pdf/162256971.pdf>.

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ *Praktická příručka úřadu EASO k posuzování věku* [online]. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2019. [cit. 04. 12. 2022]. Dostupné z: file:///C:/Users/42073/Downloads/Practical_Guide_Age_Assessment_2018_CS.pdf.

¹⁰⁶ Tamtéž.

Rentgenové snímání zahrnuje radioaktivní ionizující záření, které může potencionálně vyvolat onemocnění organismu jak u snímané osoby, tak u pracovníka, který snímek vyhotovuje.¹⁰⁷ Státní úřad pro jadernou energii vydal článek, ve kterém vysvětluje záření vlivem snímání rentgenu na lidské tělo s porovnáním na ionizující záření z přírodních zdrojů. Rentgen končetin zahrnuje zanedbatelné riziko vzniku negativních dopadů ozáření na člověka.¹⁰⁸ Pro názornou představu dávky ionizujícího záření na organismus a jeho možné riziko slouží uvedená tabulka č. 2 a č. 3.

Tabulka č. 2:¹⁰⁹

Tab. 1 Typické hodnoty efektivních dávek pro vybraná konvenční rentgenová a CT vyšetření			
Diagnostický výkon		Typické efektivní dávky (mSv)	Přibližná doba pro stejné ozáření z přírodních zdrojů
Konvenční rentgenová vyšetření	Končetiny a klouby	< 0,01	< 1,5 dne
	Plíce (jeden PA snímek)	0,02	3 dny
	Lebka	0,07	11 dní
	Mamografie (skreening)	0,1	15 dnů
	Kyčle	0,3	7 týdnů
	Pánev, hrudní páteř	0,7	4 měsíce
	Břicho	1,0	6 měsíců
	Bederní páteř	1,3	7 měsíců
	Polykací akt	1,5	8 měsíců
	IVU	2,5	14 měsíců
	Vyšetření žaludku, střevní pasáž	3	16 měsíců
Irigoskopie	7	3,2 roku	
CT vyšetření	CT hlavy	2,3	1 rok
	CT hrudníku	8	3,6 roku
	CT břicha nebo pánve	10	4,5 roku

¹⁰⁷ MORSTEIN, Vojtěch a Carmel J. CARUANA: *Zobrazovací rentgenové metody* [online]. [cit. 04. 12. 2022]. Dostupné z: <https://www.med.muni.cz/biofyz/files/vzl/lectures/rtg-zobrazeni-18.pdf>.

¹⁰⁸ *Sujb.cz: webový portál státního úřadu pro jadernou bezpečnost* [online]. [cit. 15. 02. 2023]. Dostupné z: <https://www.sujb.cz/radiacni-ochrana/oznameni-a-informace/pouzivani-rentgenu-lekarske-ozareni>.

¹⁰⁹ *Sujb.cz: webový portál státního úřadu pro jadernou bezpečnost* [online]. [cit. 15. 02. 2023]. Dostupné z: <https://www.sujb.cz/radiacni-ochrana/oznameni-a-informace/pouzivani-rentgenu-lekarske-ozareni>.

Tabulka č. 3:¹¹⁰

Tab. 2 Přístup radiační ochrany k označení rizika při ozáření malými dávkami	
Velikost efektivní dávky	Riziko
nižší než 0,1 mSv	zanedbatelné
0,1 mSv - 1 mSv	minimální
1 mSv - 10 mSv	velmi nízké
10 mSv - 100 mSv	nízké

4.2.2 RENTGEN ZÁPĚSTÍ

Snímek zápěstí se z pohledu forenzního biologa vyhodnocuje na základě velikosti kostí a tzv. osifikace epifýzy.¹¹¹ Pojem „osifikace epifýzy“ můžeme laicky pochopit jako stav růstové chrupavky.¹¹² Na rentgenu zápěstí se zkoumá zápěstní a záprstní kůstky a články prstů.

Zkoumání snímků se provádí dvěma přístupy:

1. porovnání snímků s radiografickým atlasem **podle Greulich a Pyle** (dále jen „GP“) z roku 1959;
2. zkoumání jednotlivých kostí podle **Tanner – Whitehouse** (dále jen „TW“).¹¹³

Obě metody zkoumání kostí vznikly za lékařským účelem, později se začaly využívat v kriminalistice nebo antropologii.¹¹⁴

¹¹⁰ *Sujb.cz: webový portál státního úřadu pro jadernou bezpečnost* [online]. [cit. 15. 02. 2023]. Dostupné z: <https://www.sujb.cz/radiacni-ochrana/oznameni-a-informace/pouzivani-rentgenu-lekarske-ozareni>.

¹¹¹ *Praktická příručka úřadu EASO k posuzování věku* [online]. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2019. [cit. 04. 12. 2022]. Dostupné z: file:///C:/Users/42073/Downloads/Practical_Guide_Age_Assessment_2018_CS.pdf.

¹¹² *Is.muni.cz: Stručný přehled tkání pohybového systému* [online]. [cit. 04. 12. 2022]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/med/podzim2010/BFAP0121c/um/Strucny_prehled_tkani_pohyboveho_systemu2.pdf.

¹¹³ SCHUMACHER, Günter, SCHMELING Andreas a Ernst Rudolf: *Medical Age Assessment of Juvenile Migrants* [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018 [cit. 04. 12. 2022]. Dostupné z: <https://core.ac.uk/download/pdf/162256971.pdf>.

¹¹⁴ Tamtéž.

Běžná standardní odchylka kostního věku od věku biologického pro metodu Greulich-Pyle uvedena v používaném atlasu se pro adolescenty pohybuje v rozmezí 1,5-2 roky. Vyhodnocují se znaky, které se vyskytují v průběhu 15 až 23 let. Přesněji se zkoumá vývoj a vyzrállost kostí nedospělé osoby a přítomnost znaků, ke kterým dochází v období mezi 18. a 19. rokem, tím pádem lze odborně uvést, zda je osoba mladší 18 let. Předmětem zkoumání jsou štěrbinové mezery mezi kostmi a následné srůsty kostí, ke kterým dochází věkem. Rozdíl mezi zcela nevyvinutými kostmi dítěte a dospělého můžeme pozorovat na obrázku, který je označen jako příloha č. x. Levý snímek zobrazuje mezeru mezi kostmi, kdežto na pravém snímku jsou kosti ucelené.¹¹⁵

Podle metody TW zkoumané zápěstí u chlapců dosahuje adultního typu osifikace u chlapců v průměru 16,5 roku, tedy vývoj zkoumaných markantů je plně vyvinut v uvedeném věku. Odchylka mezi vyhodnoceným biologickým věkem a kalendářním jsou 2 roky. Příklad: chlapec, vyhodnocený metodou TW na 16,5 roku, má biologický věk nejméně 16,5 roku až plnou dospělost, avšak jeho kalendářní věk může být 14,6 až plná dospělost.

Nejvyšší správní soud v rozsudku 5 Azs 107/2020 zpochybnil výsledky snímku zápěstních kostí podle metody GP, kterou bylo konstatováno, že je cizinci 18 až 19 let, ale podle vyhodnocení snímku podle TW vyplývalo, že je cizinci 16,5 let, čímž vyjádřil pochybnost ve vyhodnocování podle přístupu GP a konstatoval, že metoda TW je spolehlivější. V rozsudku dále zpochybnil vyhodnocování samotného snímku zápěstní kosti, jelikož věková odchylka ve vyhodnocení oběma přístupy byla v rozmezí 3 let. Na základě uvedeného rozsudku cizinecká policie hledala další možnou variantu a přistoupila k pořizování a následnému vyhodnocování snímků ramenního pletence a zkoumání klíční kosti.

4.2.3 RENTGEN KLÍČNÍ KOSTI

¹¹⁵ Informace získané na základě rozhovoru s pplk. RNDr. Danielem Dvořákem, který působí na Kriministickém ústavu v Praze, ze dne 30. 11. 2022.

Posuzování a vyhledávání markantů z rentgenu klíční kosti spočívá ve fúzi, tedy ve sloučení klíční kosti. Znak spoje kostí je označována jako jizva. V případě, že je fúze úplná a je viditelná jizva, lze vyvodit, že mužský jedinec dosáhl nejméně 21 let.¹¹⁶

Nevýhodou pořizování snímků klíční kosti je, že ne pokaždé je vyhodnotitelná. Překrytím kostí, plic, nebo pokud je ruka nepřesně natočená, ztrácí snímek vypovídající hodnotu. Rentgen může být dále ovlivněn, pokud osoba trpěla hladem nebo značnou podvýživou, jelikož v tomto případě je vývoj zkoumaných kostí opožděn. Snímky klíčních kostí se dají vyhodnocovat výše uvedenými přístupy, tedy GP a TW3.

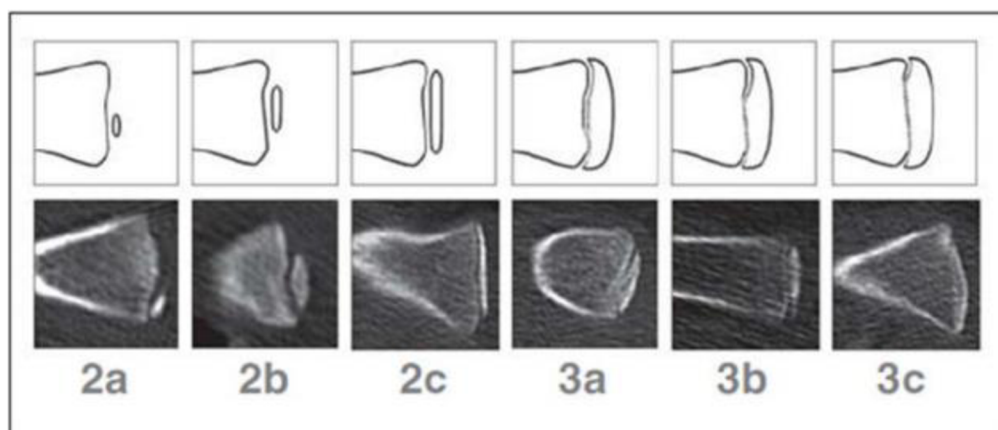
Podle pplk.. RNDr. Dvořáka z Kriminálního ústavu v Praze je pro posuzování věku a porovnávání markantů dítěte a dospělého nejvhodnější pořídít snímek celého pletence horní končetiny, lze hodnotit více znaků. Ideální by podle pana doktora byla kombinace rentgenu zápěstník kůstek a ramenního pletence, kde by hodnotil dvě části lidského těla a výsledek zkoumání by mohl být přesnější. To však znamená větší ozáření jedince rentgenovým světlem při vyhotovení 2 snímků.

Příručka EASO v souvislosti se zkoumáním klíční kosti odkazuje na studii Schmeling, A. et al., „Studies on the time-frame for ossification of the medial clavicular epiphyseal cartilage in conventional radiography“, International Journal of Legal Medicine, (2004).

V následujícím obrázku č. 3 jsou zobrazeny fúze klíční kosti a v tabulce č. 5 níže jsou uvedeny kategorie a rozpětí kostního věku, který slouží k určení biologického stáří.

¹¹⁶ *Praktická příručka úřadu EASO k posuzování věku* [online]. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2019. [cit. 04. 12. 2022]. Dostupné z: file:///C:/Users/42073/Downloads/Practical_Guide_Age_Assessment_2018_CS.pdf.

Obrázek č. 3:¹¹⁷

Tabulka č. 5:¹¹⁸

Kategorie	Chlapci	dívky
2a	14,4 – 20,0 let	13,1 – 18,4
2b	16,1 – 20,4 let	14,1 – 19,3
2c	17,1 – 20,2 let	15,6 – 18,3
3a	16,4 – 22,3 let	16,8 – 23,3
3b	17,6 – 36,5 let	16,4 – 24,4
3c	19,0 – 30,0 let	19,4 – 26,5

4.2.4 CHRUP

Chrup se u člověka vyvíjí v průběhu 15. až 20. roku. „Kosterní vývoj se měří na základě postupných změn v prořezávání a stavbě zubů během růstu dětí.“¹¹⁹

Příručka EASO odkazuje na studie Gleiser, I. and Hunt, E. E. „The permanent mandibular first molar: its calcification, eruption and decay“, *Am. J. Phys. Anthropol.*, (1955) a Demirjian, A., Goldstein, H. and Tanner, J. M., „A new system of dental age assessment“, *Human Biology*, (1973), podle kterých se vyhodnocování chrupu provádí.

¹¹⁷ SCHUMACHER, Günter, SCHMELING Andreas a Ernst Rudolf: *Medical Age Assessment of Juvenile Migrants* [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018 [cit. 15. 02. 2023]. Dostupné z: <https://core.ac.uk/download/pdf/162256971.pdf>.

¹¹⁸ Tamtéž.

¹¹⁹ Tamtéž.

Z rentgenového snímku se mohou zkoumat třetí stoličky neboli moláry, zvané také jako zuby moudrosti, které se prořezávají od 17. roku člověka.¹²⁰ Zkoumá se mineralizace a prořezání výše uvedených zubů. Příručka EASO uvádí: „*Různé studie navzdory velké variabilitě tvrdily, že vývoj třetí stoličky pravděpodobně představuje nejlepší způsob, jak rozlišit dospělého a dítě, a měl by být jedním z nejpoužívanějších postupů pro posuzování věku u starších dospívajících.*“¹²¹

Podle pplk. RNDr. Dvořáka je však zkoumání třetích stoliček velmi variabilní, jelikož je dána individuálnost růstu u každého z nás, někomu mohou vyrůst dříve, později nebo dokonce vůbec.

Rentgen chrupu za účelem posouzení věku využívá 19 členských států.¹²² Nevýhodou této metody je, že nedokáže s přesností určit, zda cizinec překročil hranici 18 let věku, a to z důvodu vývoje zubů od 15 do blíže neurčitěho věku.

Jako zajímavost v souvislosti s chrupem mohu uvést, že nejspolehlivější věk u člověka může být zjištěn z extrahovaného jednakořenového zubu, kdy by se provedl výbrus zubu, ze kterého lze odvodit přesný věk. Tato metoda se používá v české kriminalistice například u zjišťování věku mrtvých, jejichž totožnost není známa. Pro forenzní účely zjišťování věku u cizinců v pochybnostech věku je zcela nepřijatelná.

Ve Švédsku se využívá metoda rentgenu chrupu, jeho prohlídka s kombinací rentgenu zápěstí. Posouzení chrupu vyhodnocují dva odborníci z odvětví

¹²⁰ *Diente.cz: Zuby moudrosti- fakta a mýty* [online]. [cit. 04. 12. 2022] Dostupné z: <https://www.diente.cz/zuby-moudrosti-fakta-a-myty>.

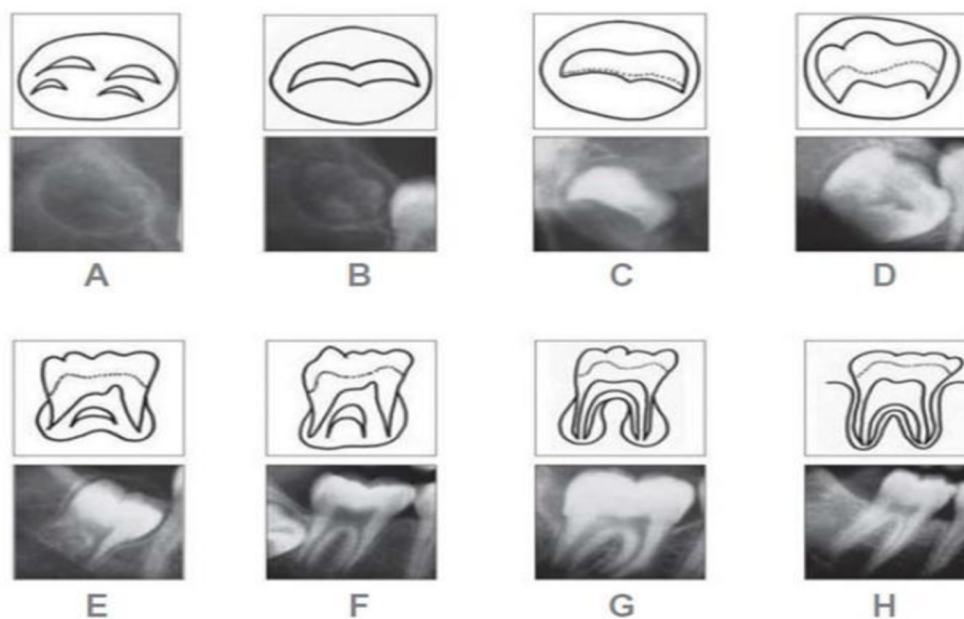
¹²¹ *Praktická příručka úřadu EASO k posuzování věku* [online]. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2019. [cit. 04. 12. 2022]. ISBN Dostupné z: file:///C:/Users/42073/Downloads/Practical_Guide_Age_Assessment_2018_CS.pdf.

¹²² *Praktická příručka úřadu EASO k posuzování věku* [online]. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2019. [cit. 04. 12. 2022]. Dostupné z: file:///C:/Users/42073/Downloads/Practical_Guide_Age_Assessment_2018_CS.pdf.

stomatologie, přičemž alespoň jeden musí působit na katedře soudního lékařství na Helsinské univerzitě. ¹²³ Česká republika rentgen chrupu nevyužívá.

Vložený obrázek č. 4 znázorňuje vývin molárů a níže uvedená tabulka č. 6 uvádí věkové rozpětí podle kategorie A až H.

Obrázek 4:¹²⁴

Tabulka č. 6:¹²⁵

Kategorie	Minimální věk	Maximální věk
D	10,29	15,2
E	12,14	18,46
F	12,83	23,43
G	15,77	25,17
H	17,38	

¹²³ *Praktická příručka úřadu EASO k posuzování věku* [online]. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2019. [cit. 04. 12. 2022]. Dostupné z: file:///C:/Users/42073/Downloads/Practical_Guide_Age_Assessment_2018_CS.pdf.

¹²⁴ SCHUMACHER, Günter, SCHMELING Andreas a Ernst Rudolf: *Medical Age Assessment of Juvenile Migrants* [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018 [cit. 04. 12. 2022]. Dostupné z: <https://core.ac.uk/download/pdf/162256971.pdf>.

¹²⁵ Tamtéž.

4.2.5 RENTGEN OSTATNÍCH ČÁSTÍ TĚLA

K lékařským účelům se využívají rentgeny pánve, tedy kyčelních kostí, jejichž výsledky jsou velmi přesné, avšak jako metoda ve forenzní vědě k určování věku se nepoužívá. Důvodem je nevhodnost ozáření pohlavních orgánů u mladistvých nebo mladých dospělých.

Koleno a jeho rentgenový snímek je vyhodnocován na základě zkoumání kosti lýtkové, holení, stehenní a jejich epifýzy. Porovnání snímků se provádí s atlasem, který byl vytvořen a publikován Pylem a Hoerrem. Význam této metody spočívá v tom, že kolenní kloub je plně vyvinut do 18. věku osoby. Zkoumání snímku kolene se v praxi nevyskytuje, jelikož neslouží k bezpečnému vyloučení nezletilosti.¹²⁶

4.2.6 INVAZIVNÍ METODY BEZ „ZÁŘENÍ“

Metody, které nejsou spojeny se zářením, provádí lékař. Prohlídka chrupu spočívá ve vizuálním pozorování stomatologa, který se zaměřuje na vývoj a prořezávání zubů, které můžeme zařadit do dvou kategorií:¹²⁷

- Vývoj dětských zubů, kde věková hranice je v rozmezí 3 až 16 let;
- Třetí stoličky, jejichž vývoj se pohybuje v rozpětí 15 až 23 let.

Výhodou této metody je nepoužívání záření a mineralizace zubů se vyvíjí u všech osob stejně, bez ohledu na etnikum. Nevýhodou lze spatřovat v tom, že touto metodou nelze určit věk cizince, avšak pouze hodnotí, zda se chrup vyvíjí adekvátně k věku osoby. Třetí stoličky, jak již bylo uvedeno výše, nejsou spolehlivým indikátorem k posuzování, a to z důvodu k jejich nepředvídaného růstu.¹²⁸ Vizuelní prohlídku chrupu využívá 16 členských států.¹²⁹

¹²⁶ SCHUMACHER, Günter, SCHMELING Andreas a Ernst Rudolf: *Medical Age Assessment of Juvenile Migrants* [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018 [cit. 04. 12. 2022]. Dostupné z: <https://core.ac.uk/download/pdf/162256971.pdf>.

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ *Praktická příručka úřadu EASO k posuzování věku* [online]. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2019. [cit. 04. 12. 2022]. Dostupné z: file:///C:/Users/42073/Downloads/Practical_Guide_Age_Assessment_2018_CS.pdf.

Magnetická resonance je další metoda, kterou by bylo možné posoudit věk osoby. Spočívá v promítnutí lidského těla včetně orgánů a tkání do snímku. Studie¹³⁰ poukázala na vhodnější posuzování fúzí kostí z rentgenových snímků než z resonance. Nevýhod využívání magnetické resonance je hned několik. Vyšetření probíhá v uzavřeném prostoru připomínající tunel, který není vhodný pro osoby s klaustrofobií. Nevhodné je použití resonance pro osoby s kardiovaskulárním onemocněním, kovovými šrouby nebo s tetováním.¹³¹ Nesporný fakt je finanční náročnost a časová nedostupnost tohoto typu lékařského vyšetření.

Ve Švédsku se magnetická resonance v kombinaci s rentgenem chrupu k posuzování věku v souvislosti s pochybností věku využívá. V České republice nikoliv.¹³²

Vyšetření dětským pediatrem je považováno za další invazivní metodu posuzování věku. Lékař posoudí vývoj dítěte na základě výšky, hmotnosti, stavu kůže a dalších známek, podle kterých může posoudit zdravotní stav a porovnat, zda uváděný věk odpovídá skutečnému věku.

Praxe sedmi členských států do roku 2019 vypovídá, že lékařské vyšetření dětským doktorem nebo pediatrem zahrnuje i vyšetření pohlavní vyspělosti, které zařazuje měření a prohlídku pohlavních orgánů, ochlupení intimních míst nebo ohryzku. Uvedené vyšetření je bezpochyby velký zásah do soukromí, integrity

¹²⁹ *Praktická příručka úřadu EASO k posuzování věku* [online]. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2019. [cit. 04. 12. 2022]. Dostupné z: file:///C:/Users/42073/Downloads/Practical_Guide_Age_Assessment_2018_CS.pdf.

¹³⁰ GEORGE, John, NAGENDRAN Jayaselvi. a Azmi, Khairul: *Comparison study of growth plate fusion using MRI versus plain radiographs as used in age determination for exclusion of overaged football players* [online]. [cit. 04. 12. 2022]. Dostupné z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/21173009/>.

¹³¹ *Praktická příručka úřadu EASO k posuzování věku* [online]. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2019. [cit. 04. 12. 2022]. Dostupné z: file:///C:/Users/42073/Downloads/Practical_Guide_Age_Assessment_2018_CS.pdf.

¹³² Tamtéž.

osoby a může na jedinci zanechat známky traumat. Mimochodem je tato metoda v rozporu s vydanou příručkou EASO, která tento postup odmítá.¹³³

Podle mého uvážení intimní vyšetření za účelem posouzení věku zasahuje do oblasti důstojnosti člověka a tělesné nedotknutelnosti, což považuji za kolizi s unijním a schengenským právem, a proto je zcela nevhodná.

Závěrem k lékařským metodám bez záření mohu uvést, že ani jeden postup neslouží k určení kalendářního věku, pouze vypovídá o biologickém vývoji. Výsledek vyšetření se může shodovat s uváděným věkem, tudíž tyto metody mohou být využívány spíše jako doplňující postup k dalším metodám, ať neinvazivním nebo na základě rentgenového záření.

¹³³ *Praktická příručka úřadu EASO k posuzování věku* [online]. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2019. [cit. 04. 12. 2022]. Dostupné z: file:///C:/Users/42073/Downloads/Practical_Guide_Age_Assessment_2018_CS.pdf.

5 TRENDY V OBLASTI NBD

Každá problematika, která je v praxi aktuální, má tendenci se vyvíjet a formovat. V roce 2016 u nás byla problematika určování věku cizinců, kteří záměrně uvádí svůj věk pod 18, v začátcích. Členské země EU mohly mít v uvedeném období s touto problematikou bohatší zkušenost, jelikož tato oblast je řešena v otázkách přijímání žádostí o mezinárodní ochranu. Praxe ukazuje, že Česká republika není cílovou zemí migrantů s úmyslem požádat o azyl, a proto nebylo v oblasti posuzování věku mnoho zkušeností.

Výklad schengenského *acquis* ponechává členským státům volné ruce při procesu posuzování věku. Uvádí pouze obecně možnost lékařského vyšetření, jakožto proces, kterým bude potvrzena nebo vyvrácena pochybnost uvedeného věku cizince. Nespecifikuje, pouze doporučuje použití metod a zanechává členským zemím samostatnou působnost ve vytváření postupů v problematice určování věku, a to v souladu s nastavenými mantinely v podobě dodržování práv nezletilého a procesních zásad. V České republice, bezpochyby i v ostatních členských státech, pro vývoj a metodiku postupu procesu posuzování věku zastávají důležitou roli soudy, neboť správnímu orgánu svými rozsudky udávají směr v řešené problematice.

5.1 VYBRANÉ ROZSUDKY ZE SPRÁVNÍ JUDIKATURY PROBLEMATIKY NBD

Rozhodovací praxí především správních soudů odborníci z dané problematiky rozdělují na období do roku 2020, kdy se rozsudky nevyjadřovaly k metodám zkoumání věku, byly akceptovány výsledky na základě lékařského vyšetření a byl kladen striktní důraz na samotné prokázání věku samotným cizincem.¹³⁴

¹³⁴ ROZTOČIL, Aleš. *Určování věku nezletilých v judikatuře správních soudů*. Prezentace na konferenci Kanceláře veřejného ochránce práv. Brno, 03. 11. 2022.

Správní soudy po roce 2020 začaly poukazovat na nepřesnost používaných metod v procesu vyhodnocování věku, a tak zpochybnilly dosavadní postup cizinecké policie a poukázaly na nedostatečnost vyhodnocování věku cizince.¹³⁵

V následující části uvedu příklady rozsudků ze soudní praxe, které se vztahují k procesu určování věku u NBD.

Příklad 1:

Rozsudek Nejvyššího správního soudu 2 AZS 38/2017 ve věci kasační stížnosti žalobce W. A. N. H. proti Policii České republiky potvrdil rozhodnutí žalovaného, kdy cizinec byl zajištěn za účelem předání na základě Dublinského řízení III., do jiného členského státu, kde podal žádost o azyl. W. A. N. H. uvedl jiný věk než při prvotních úkonech policii, než jaký uvedl v jiné členské zemi při podání žádosti o azyl. Soud potvrdil správnost postupu policie ve vyhodnocení věku z lékařského vyšetření a zdůraznil, že je na samotných cizincích, aby věrohodně doložili svůj věk. Konstatoval, že lidé, kteří pochází z chudých, ale civilizovaných zemí jako například Indie, Bangladéž, Pákistán a další, jsou dosti vyzrálí na to, aby znali svůj věk a datum narození. Následné uvádění nižšího věku je bráno za účelné, s možností získat cizineckoprávní výhody, což bylo v tomto konkrétním případě nerealizování předání cizince do jiného členského státu, ale propuštění.

Příklad 2:

Rozsudek Nejvyššího správního soudu 5 Azs 107/2020 ve věci R. H. proti žalované Policii České republiky. Cizinec původem z Afganistánu byl zajištěn podle zákona č. 273/2008 Sb., o policii České republiky hlídkou Policie České republiky, jelikož nepředložil cestovní doklad, a tudíž vzniklo podezření, že se cizinec nachází na území neoprávněně. Cizinec ke své osobě uvedl, že je mu 17 let, přičemž v jeho osobních věcech byl u něj nalezen dokument

¹³⁵ ROZTOČIL, Aleš. *Určování věku nezletilých v judikatuře správních soudů*. Prezentace na konferenci Kanceláře veřejného ochránce práv. Brno, 03. 11. 2022.

ze Srbska, který vydala mezinárodní organizace Médecins Sans Frontières,¹³⁶ který byl opatřen cizincovou fotografií, uvedeným afgánským původem a rokem narození 1999 (20 let). Cizinec se svým tvrzením stavěl do role NBD, přičemž správní orgán pojal podezření, že cizinec je starší 18 let a zahájil úkony ke zjištění věku. Cizinec ve výsledku uvedl, že vycestoval z Afganistánu kvůli obavě o svůj život, protože v oblasti, kde bydlel, působí skupina Sayaf, která obvinila jeho otce z pomluvy a uvěznila ho na 6 let, poté vypálila jejich dům a R. H. měl obavy, že bude mít stejný osud jako otec a domníval se, že by ho skupina mohla i zabít, jelikož po něm střílela. Cizinec se rozhodl opustit Afghánistán s úmyslem se dostat do Německa. Cestoval pěšky do Turecka, odkud se dostal lodí do Řecka. Na lodi ztratil svůj pas. Z Řecka docestoval do Srbska, kde se nahlásil do uprchlického tábora, kde pobýval pár týdnů a poté se za pomoci převaděče nechal převést nákladním vlakem, kterým měl dorazit do Berlína. Vlakem cestoval 3 dny, z důvodu absence jídla a pití, vystoupil z vlaku a zjistil, že se nachází v České republice. Rozhodl se oslovit kolemjdoucího, který přivolal Policii České republiky. Cizinec ve výsledku uvedl, že nemá žádné peníze, na území České republiky se nachází poprvé a nemá zde ani žádné známé či rodinu, kteří by se o něj byli schopni postarat.

Správní orgán shledal důvody cizince zajistit za účelem vyhoštění a vydal rozhodnutí s dobou zajištění na 90 dnů. V rozhodnutí o zajištění bylo správním orgánem uvedeno, že je na cizince nahlíženo jako na zranitelnou osobu a s ohledem na uvedený věk bude k cizinci přistoupeno jako k nezletilému do doby, než toto bude potvrzeno či vyloučeno a cizinec byl umístěn do zařízení pro zajištění cizinců splňující podmínky pro nezletilé.

Správní orgán přistoupil k lékařskému vyšetření rentgenu zápěstních kůstek, kdy bylo shledáno, že kosterní věk cizince odpovídá věku 21 let. Zkoumání snímku kostí bylo provedeno metodou GP, kdy v rozsudku Nejvyššího správního soudu 50A/1/2019 bylo konstatováno, že při určení kosterního věku musí být brána

¹³⁶ *Překlad: Lékaři bez hranic.*

v úvahu odchylka biologického věku \pm 2 roky. Na základě uvedeného správní orgán vyloučil, že by cizinec byl mladší 18 let a cizinec byl přemístěn do zařízení pro zajištění cizinců pro dospělé.

V tomto zařízení za pomoci Organizace pro pomoc uprchlíkům podal cizinec žalobu proti zajištění, neboť se domníval, že doba zajištění byla neadekvátní a zpochybňoval určení jeho stáří.

V uvedeném rozsudku Nejvyšší správní soud konstatoval, že zajištění nezletilého zákon o pobytu cizince nevylučuje, avšak má povahu prozatímního opatření do doby, než bude zjištěn jeho skutečný věk a uvedl, že zjišťování věku cizince není důvod pro jeho zajištění, ale musí existovat zákonná podmínka, která je obsažena v ustanovení § 124 odstavce 1 nebo ustanovení § 129 odstavec 1 zákona o pobytu cizinců a poukázal na nesprávně zvolenou dobu zajištění 90 dnů. Podle tohoto rozsudku lze cizince zajistit pouze v jednotkách dnů, nikoliv týdnů a měsíců a neodkladně vést kroky ke zjištění jeho skutečného věku.

V tomto konkrétním případě vyhodnocování věku byla využita metoda zkoumání GP, přičemž soud poukázal na rozsudek Krajského soudu v Plzni 17 A 121/2019 – 74, kdy bylo na základě odborných vyjádření znalců poukázáno na značný rozdíl využitých metod GP a TW3. Podle metody GP byl určen věk cizince mezi 18. a 19. rokem a podle metody TW3 byl věk určen na 16,5 roku. NSS tedy poukázal, že metoda TW3 je přesnější než GP, tudíž v tomto případě nelze s určitostí vyslovit, že byl R. H. v době svého zajištění zletilý.

Poslední část odůvodnění byla věnována absenci účelu zajištění, to znamená, že správní orgán je povinen předběžně posoudit, zda cizince bude potencionálně možné vyhostit s ohledem na překážky ve vycestování cizince, které jsou známé nebo vyšly v průběhu řízení najevo. V případě, že takové překážky existují, nelze

rozhodnout o zajištění podle ustanovení § 124 nebo § 129 a správní orgán je povinen cizince propustit.¹³⁷

Cizinec R. H. ihned od začátku řízení tvrdil, že se bojí o svůj život a uvedl obavu, že by mu v Afghánistánu hrozilo nebezpečí. Tato tvrzení nebyla správním orgánem vzata v úvahu, přičemž v rozhodnutí o zajištění bylo uvedeno, že správnímu orgánu nejsou známy překážky ve vycestování cizince, tudíž tvrzení R. H. bylo ignorováno a nebylo správním orgánem posouzeno. Nejvyšší správní soud zrušil rozhodnutí o zajištění za účelem správního vyhoštění a cizinec byl propuštěn.

Příklad 3:

V roce 2021 podal cizinec A. A. W. ústavní stížnost proti rozsudku Nejvyššího správního soudu 10 Azs 283/2020, rozsudku Městského soudu v Praze 19 A 15/2020 a rozhodnutí Policie České republiky o zajištění cizince za účelem předání, kdy bylo porušeno právo stěžovatele na osobní svobodu podle článku 8 odstavce 1 a 2 Listiny základních práv a svobod a článku 5 odstavce 4 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, právo na spravedlivý proces podle článku 36 odstavce 1 a článku 38 odstavce 2 Listiny základních práv a svobod a právo na tlumočníka podle článku 37 odstavce 4 Listiny základních práv a svobod.

Stěžovatel tvrdil, že byl nezákonně zbaven osobní svobody, jelikož byl nezletilý a napadl proces posouzení jeho věku, který byl založen pouze na lékařských metodách.

Cizinec původem z Iráku byl zajištěn podle zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky policií na území České republiky, sdělil ke své osobě rok narození 2004, což v té době odpovídalo věku 16 let. Policie nezletilému ustanovila opatrovníka. S NBD byl sepsán výslech, kdy uvedl, že vyrůstal

¹³⁷ Usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 23. 11. 2011, č. j. 7 As 79/2010 - 150, číslo 2524/2012 Sb., NSS.

v dětském domově a v Německu má vzdálené příbuzné, se kterými ale není v kontaktu. V zemi svého původu měl problémy se skupinou Saraya Al Salam, a proto se tam už nechce vrátit.

Správní orgán pojal podezření o věku cizince, a proto byl eskortován do nemocničního zařízení k vyhotovení rentgenu zápěstních kůstek. Kostní věk byl vyhodnocen podle atlasu GP na 18 až 19 let. Snímky byly dále vyhodnoceny expertním programem, kdy výsledky podle metody GP odpovídaly věku 18,6 let a podle metody TW3 odpovídaly 16,36 let. Závěr vyšetření zněl, že nález odpovídá věku jedince mezi 18. až 19. rokem. V nemocnici nebyl přítomný tlumočník a ani opatrovník cizince.

Po obdržení lékařské zprávy správní orgán kontaktoval vyšetřující lékařku, která uvedla, že metoda TW3 je odvozována od metody GP, jelikož metoda TW3 vyhodnotí nález maximálně na 16,5 let, jelikož v tomto období je vývoj kostí zcela dokončen. Policie na základě lékařského závěru jednala s cizincem jako se zletilým a bylo vydáno rozhodnutí o zajištění cizince za účelem předání, které mělo být realizováno do Rumunska, jelikož bylo zjištěno, že v uvedené zemi cizinec žádal o mezinárodní ochranu. A. A. W. se dle svých slov do Rumunska nechtěl vrátit, jelikož tam žil v zařízení pro žadatele o azyl v hrozných podmínkách a policisté ho tam několikrát bili.

Závěr nálezu Ústavního soudu ÚS 482/21 poukazoval na absenci tlumočníka a opatrovníka při prováděných úkonech, a dále i v soudním a správním řízení, jelikož cizinec nemohl být řádně vyslyšen a nemohl rozumět jednání a vyjádřit se. Nebyl správním orgánem ani seznámen s výsledky vyšetření o svém věku. Ač ÚS uvedl, že v současné době neexistuje žádný stanovený postup a aplikace metod k zjišťování věku, zabýval se užitím metod GP a TW3, kdy vyslovil pochybnost nad přesností metody GP a odkázal se na rozsudek Nejvyššího správního soudu 5 Azs 107/2020. V něm NSS zpochybnil vyšetření zápěstní kosti, která má omezenou vypovídající hodnotu o kostním věku od 16 let. Ústavní soud konstatoval, že v tomto případě pouze na základě lékařského

vyšetření zápěstních kostí bez využití doplňujících metod nelze akceptovat zletilost cizince. Nejvyšší správní soud v rozsudku 5 Azs 107/2020 doporučil Policii České republiky nebo Ministerstvu vnitra opatřit odborný závěr pro využití metod GP a TW3, vyhodnocení jejich validity či potřebu doplnění o jiné metody v oblasti posuzování věku u nezletilých, což prozatím nebylo provedeno a ÚS tyto orgány k uvedenému opětovně vyzval.

Rozsudek ÚS obsahoval konstatování, že v procesu určování věku musí být vyvrácena každá pochybnost, jelikož chybné konstatování zletilosti může mít dalekosáhlé následky pro nezletilého a v případě pochybností musí správní orgán jednat s cizincem jako s nezletilým a v tomto konkrétním případě tak správní orgán nepostupoval. Napadená rozhodnutí byla stěžovatelem A. A. W. ÚS zrušena.

5.2 SOUČASNÝ POSTUP V PROCESU POSUZOVÁNÍ VĚKU U SLUŽBY CIZINECKÉ POLICIE

Dne 21. 12. 2021 vydalo Ředitelství služby cizinecké policie s ohledem na nález ÚS 482/21 metodické doporučení na postup v procesu posuzování věku u NBD.¹³⁸ Uvedené doporučení obsahuje postup, který je popsán v následující části.

V případě, že cizinecká policie pojme důvodnou pochybnost v uváděném věku cizince, musí být zpracována fotodokumentace obličeje a postavy cizince, a to v souladu s vydaným s Pokynem policejního prezidenta čísla 275 ze dne 15. prosince 2016, o identifikačních úkonech. Pořízené fotografie musí být zaevidovány do Evidence trestního řízení pod číslo jednací zpracovávaného případu.

¹³⁸ *Metodické doporučení ředitele Ředitelství služby cizinecké policie k provádění úkonů ke zjištění skutečného věku nezletilého cizince.* Čj.: CPR- CPR-35110/ČJ-2021-930301.

Následně bude cizinec vyzván k vypracování protokolu nebo záznamu, jehož otázky budou směřovány mimo jiné na jeho zdravotní stav, a to konkrétně za účelem zjištění, zda protrpěl chorobu a úraz horní části těla. Informace o prodělané nemoci nebo prodělaném poranění bude obsažena v žádosti o odborné vyjádření Kriminalistického ústavu.

Další krok bude spočívat ve vyhotovení žádosti o pořízení rentgenového snímku levé klíční kosti, zaznamenávající současně sternální konec pravé klíční kosti a levý ramenní kloub s tím, že nebude požadováno od nemocničního zařízení vyhodnocení věku. Snímek rentgenu na nosiči dat bude zaslán se žádostí o odborné vyjádření na Kriminalistický ústav, které bude vypracováno ze strany odborníků z odvětví speciální biologie. K žádosti bude přiložena fotodokumentace osoby. Cizinecká policie dále vyhotoví žádost o sociální posouzení cizince pro Správu uprchlických zařízení Ministerstva vnitra České republiky, která je oprávněná posouzení vypracovat za účelem bližšího určení věku.

Pokud dojde ke spornému výsledku odborného vyjádření z Kriminalistického ústavu, kdy bude určeno, že cizinec je zletilý a ze sociálního posouzení vyplyne nezletilost, bude ze strany cizinecké policie přistoupeno k doplňujícím úkonům ke zjištění věku, například k vyšetření dětským lékařem nebo vypracování posouzení věku z rentgenu zápěstí. V případě, že bude dalšími metodami vyhodnocen adultní věk, bude na cizince nahlíženo jako na dospělého. V opačném případě, bude užita zásada „*v pochybnostech ve prospěch*“ a cizinec bude v postavení nezletilého.

Výše popsany proces je cizinecká policie povinna provést ihned, a to s ohledem na lhůty omezení osobní svobody v řádu dnů. Vhodné je doručovat žádosti s potřebnými podklady fyzicky, aby nedocházelo k prodlevě při zasílání prostřednictvím poštovní služby.

5.3 SPECIFIKA V OBLASTI NEZLETILÝCH BEZ DOPROVODU V SOUČASNÝCH UPRCHLICKÝCH KRIZÍCH

Především poslední rok byl pro evropský kontinent značnou zátěží, a to v souvislosti s ozbrojeným konfliktem Ruské federace na Ukrajině a další migrační vlnou osob z Asie.

Evropa zaznamenala příliv uprchlíků z Ukrajiny a EU s členskými státy musely na tento stav velmi rychle reagovat a poskytnout tak dočasné zázemí pro lidi, kteří byli zasaženi válkou. Poprvé v historii EU bylo konstatováno prováděcím Rozhodnutím Rady (EU) 2022/382 ze dne 4. března 2022, kterým se stanoví, že nastal případ hromadného přílivu vysídlených osob z Ukrajiny ve smyslu článku 5 směrnice 2001/55/ES, a kterým se zavádí jejich dočasná ochrana.¹³⁹ Česká republika reagovala na výše uvedené vydáním zákona Lex Ukrajina, který je reakcí na příliv uprchlíků a zároveň upravuje zákon číslo 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců, v posledním znění.

Vznikla Krajská asistenční centra pro uprchlíky z Ukrajiny (dále jen „KACPU“) za účelem registrace uprchlíků z Ukrajiny a další následnou pomocí v souvislosti s ubytováním, zdravotním pojištěním a dalším.¹⁴⁰

Přílivem uprchlíků z Ukrajiny do České republiky se zvýšily počty NBD. Praxí při registraci na KACPU vyplynulo, že rodiče či zákonní zástupci vysílali nezletilé děti z Ukrajiny do EU bez doprovodu za účelem je ochránit před válkou. Policie k NBD byla povinna přijmout nezbytná opatření.

Další zajímavý jev vyšel najevo s enormní uprchlickou krizí cizinců původem z arabských zemí v roce 2022. Období migrační krize v roce 2015 a 2022 jasně

¹³⁹ *Migraceonline.cz. Lex Ukrajina přehled* [online]. [cit. 02. 02. 2023]. Dostupné z: <https://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/lex-ukrajina-zakladni-prehled>.

¹⁴⁰ *Mvcr.cz. Seznam Krajských asistenčních center na pomoc Ukrajině* [online]. [cit. 02. 02. 2023]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/seznam-krajskych-asistencnich-center-pomoci-ukrajine.aspx>.

poukázalo, že cílovou zemí je právě Spolková republika Německo či další severní země. Metodikou Ředitelství služby cizinecké policie byla s ohledem na hospodárnost a účelnost správního řízení a s aspektem na stále probíhající konflikt na území Sýrie přijata mírnější opatření k občanům Sýrie, jelikož nebylo možné přistoupit k opatření návratového rozhodnutí z důvodu nemožnosti vycestování. V případě, že občan Sýrie vstoupí na území České republiky, nebude přistoupeno k navrácení cizince ve smyslu bilaterálních readmisních dohod nebo dublinského řízení, ale bude cizinci vydán na dobu 30 dnů výjezdní příkaz, který slouží jako druh přechodného pobytu na území České republiky a cizinec bude poučen o možnosti podat na území ČR žádost vízum za účelem strpění¹⁴¹, a to s ohledem na současnou překážku ve vycestování do Sýrie kde již několik let probíhá ozbrojený konflikt. Všichni detekovaní nelegální migranti z muslimských zemí tvrdili, že jejich státní příslušnost je syrská, a že nabyli zletilosti, jelikož měli v úmyslu získat výjezdní příkaz, a v co nejkratší době pokračovat do cílové země.

Migranti se tedy přizpůsobili přijatým restrikcím státu, přičemž se je snažili obejít, aby mohli pokračovat do svého cíle. Zcela zásadní skutečností pro ovlivnění rozhodnutí státních orgánů je uvedení věku cizincem v rámci jejich tranzitu přes území České republiky. V roce 2015 se přijímala opatření ve smyslu zajištění podle zákona o pobytu cizinců podle ustanovení § 124 a ustanovení § 129 a migranti se umísťovali do zařízení pro zajištěné cizince. Během tohoto postupu migranti uváděli nezletilost za účelem jejich propuštění ze zajištění podle zákona o pobytu cizinců.

¹⁴¹ Zákona o pobytu cizinců, § 33 odstavce 1 písmen a).

ZÁVĚR

Diplomovaná práce obsahuje rozpracované části vybraných oblastí, které jsou v současné době aktuální, bezpochyby velmi široké a specifické, přičemž zadaným cílem bylo pokusit se o přiblížení zvolené problematiky nezletilých cizinců bez doprovodu v souvislosti s procesem posuzování věku s ohledem na schengenské právní předpisy. V úvodní části jsem považovala za důležité alespoň přiblížit schengenský systém, jelikož předmět závěrečné práce vychází ze schengenské potažmo z unijní právní úpravy. Další část byla zaměřena na vysvětlení pojmů z cizinecké problematiky, která slouží k lepšímu uchopení souvislostí s nelegálními pobyty cizinců. Stěžejní část diplomové práce souvisí s pochybností v udávaném věku cizince, ve snaze užít postavení NBD a čerpat výhody, které z tohoto statusu vychází. V této části jsem uvedla právní rámec schengenských a českých předpisů, které danou problematiku upravují. Důležitou roli v celém procesu posuzování věku hraje Policie České republiky, která současně působí jako správní orgán, který je oprávněn provádět úkony spojené s určováním věku a dále figuruje jako orgán vykonávající návratovou politiku. Užití metod v procesu zjišťování věku patří do další části, kde jsem se zaměřila na přiblížení lékařských a nelékařských metod, poukázala jsem na jejich výhody a nevýhody. Poslední část vychází z vybraných řešených případů soudů České republiky a z vlastních empirických zkušeností, které jsem nabyla praxí u cizinecké policie a snažila jsem se je vhodně začlenit do diplomové práce tak, aby sloužily jako poznatky z aktuálního dění v cizinecké problematice.

V této části závěru považuji za podstatné shrnout, že problematika NBD a proces posuzování věku je velmi složitá a těžce uchopitelná. Zasahuje do základních lidských práv a orgány, které v tomto procesu vystupují, musí především základní práva chránit. Popsané skutečnosti v diplomové práci poukazují na to, že v tomto procesu je velmi tenká hranice, kdy nesprávným postupem a vyhodnocováním věku může dojít k porušení základních práv osob, a to nejen u samotného posuzovaného cizince. Z tohoto důvodu by měla EU nastavit jednotný systém v procesu posuzování věku. Za žádoucí považuji

upravit právní předpisy o stanovení prioritní lékařské metody k vyhodnocování věku a možnou kombinaci nelékařských metod, které budou doplňující a vyhodnocovány jako celek. V případě nejednoznačných výsledků bude větší váha kladena na znalecké posouzení lékařských výsledků.

Z textu diplomové práce lze konstatovat, že tato problematika je velmi specifická, poněvadž zasahuje do různých věd, a to forezních, přírodních či sociálních a do mnoha různých oborů. Z tohoto důvodu i metody v procesu zjišťování věku u osob se budou neustále vyvíjet a může být nalezena metoda, která bude v určování věku spolehlivější než ty dosavadní.

Závěrem uvádím, že z mého pohledu se vytyčený cíl podařilo základním způsobem naplnit, a to přiblížit předmětnou problematiku a uvést ji v kontextu schengenského acquis. V obsahu textu jsou dále mapovány metody a postupy některých členských zemí. Význam práce spatřuji jednoznačně v rozšíření vlastních znalostí předmětné problematiky, jelikož běžným výkonem služby u cizinecké policie uvedené informace nelze nabýt.

SEZNAM LITERATURY A DALŠÍCH PRAMENŮ

Monografie:

- DUBOVÁ, Alexandra. *Zajišťování zranitelných osob v judikatuře ESLP*. In JÍLEK, Dalibor a Pavel POŘÍZEK. Ročenka uprchlického a cizineckého práva 2019. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2020. 300-310. ISBN 978-80-7631-045-2.
- HAD, Miloslav a Bohumil PIKNA. *Druhý a třetí pilíř Evropské unie*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky v edičním oddělení Ústavu mezinárodních vztahů, 2001. ISBN 80-86345-06-8.
- OŠTÁDALOVÁ, Šárka. *Určování věku nezletilých cizinců bez doprovodu-právní rámec, současné a budoucí výzvy*. In JÍLEK Dalibor a Pavel POŘÍZEK. Ročenka uprchlického a cizineckého práva 2018. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2019. 279-291. ISBN 978-80-7631-037-7.
- OŠTÁDALOVÁ, Šárka. *(Ne)viditelní v davu? Identifikace zranitelných osob mezi žadateli o mezinárodní ochranu*. In JÍLEK Dalibor a Pavel POŘÍZEK. Ročenka uprchlického a cizineckého práva 2019. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2020. 272-297. ISBN 978-80-7631-045-2.
- PAZDEROVÁ, Věra. *Schengen- prostor bez vnitřních hranic*. In JÍLEK, Dalibor a Pavel POŘÍZEK. Ročenka uprchlického a cizineckého práva. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2019, 255-270. ISBN 978-80-7631-037-7.
- PIKNA, Milan Bohumil. *Vnitřní bezpečnost v právu a politice Evropské unie*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-783-2.
- PIKNA, Milan Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva*. Praha: Linde, 2012, s. 149. ISBN 978-80-7201-889-5.
- PIKNA, Milan Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva prizmatem lisabonské smlouvy*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2016. ISBN 978-80-7380-611-8.
- PORADA a kol. *Bezpečnostní vědy*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380758-0.
- SHEU, Harald Christian. *Úvod do mezinárodního práva veřejného*. 2. doplněné vydání. Praha: Auditorium, 2019. ISBN 978-80-87284-73-5.
- SVOBODOVÁ, Veronika. *Pobyťová kontrola na území České republiky a následné řešení neoprávněného pobytu cizinců*, Praha, 2021. Bakalářská

práce. Policejní akademie v Praze, Katedra policejních činností. Vedoucí práva JUDr. Miloslav Smetana.

- VOTOČKOVÁ, Veronika, Tomáš NOVOTNÝ a Nataša CHMELÍČKOVÁ. *Určování věku nezletilých cizinců bez doprovodu -právní rámec, současné a budoucí výzvy.* In JÍLEK Dalibor a Pavel POŘÍZEK. Ročenka uprchlického a cizineckého práva 2018. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2019. 279-291. ISBN 978-80-7631-037-7.

Legislativa a interní akty:

- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 810/2009 ze dne 13. července 2009 *o kodexu Společenství o vízech (vízový kodex).*
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2016/399 ze dne 9. března 2016, *kterým se stanoví kodex Unie o pravidlech upravující přeshraniční pohyb osob (Schengenský hraniční kodex).*
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 767/2008 ze dne 9. července 2008 *o Vízové informačním systému (VIS) a o výměně údajů o krátkodobých vízech mezi členskými státy.*
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/1806 ze dne 14. listopadu 2018, *kterým se stanoví seznam třetích zemí, jejichž státní příslušníci musí mít při překračování vnějších hranic vízum, jakož i seznam třetích zemí, jejichž státní příslušníci jsou od této povinnosti osvobozeni.*
- Nařízení Rady (EU) číslo 1053/2013 ze dne 7. října 2013 *o vytvoření hodnotícího a monitorovacího mechanismu k ověření uplatňování schengenského acquis a o zrušení rozhodnutí výkonného výboru ze dne 16. září 1998, kterým se zřizuje Stálý výbor pro hodnocení a provádění Schengenu.*
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) číslo 604/2013 ze dne 26. června 2013, *kterým se stanoví kritéria a postupy pro určení členského státu*

příslušného k posuzování žádosti o mezinárodní ochranu podané státním příslušníkem třetí země nebo osobou bez státní příslušnosti v některém z členských států.

- *Rezoluce Rady ze dne 26. června 1997 o nezletilých bez doprovodu, kteří jsou státními příslušníky třetích zemí, 18. března 1998, 97/C 221/03.*
- *Rozsudek Nejvyššího správního soudu 2 AZS 38/2017.*
- *Rozsudek Nejvyššího správního soudu 5 Azs 107/2020.*
- *Rozsudek Krajského soudu 17 A 121/2019.*
- *Stanovisko Evropského výboru regionů CIVEX-VI/025 125. plenární zasedání ve dnech 9. až 11. října 2017 Ochrana migrujících dětí.*
- *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/32/EU ze dne 26. června 2013 o společných řízeních pro přiznávání a odnímání statusu mezinárodní ochrany (přepracované znění).*
- *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/115/ES ze dne 16. prosince 2008 o společných normách a postupech v členských státech při navracení neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí.*
- *Úmluva k provedené schengenské dohody.*
- *Nález Ústavního soudu ÚS 482/21.*
- *Rozhodnutí komise 2008/333/ES, kterým se přijímá příručka SIRENE a další prováděcí opatření k Schengenskému informačnímu systému druhé generace (SIS II).*

- *Smlouva o fungování Evropské unie.*
- *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/95/EU ze dne 13. prosince 2011 o standardech pro kvalifikaci státních příslušníků třetích zemí nebo osob bez státní příslušnosti jako osob požívajících mezinárodní ochrany, pro jednotné postavení uprchlíků nebo osob oprávněných k doplňkové ochraně a za obsah udělené ochrany (přepracované znění).*
- *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/115/ES ze dne 16. prosince 2008 o společných normách a postupech v členských státech při navrácení neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí.*
- *Směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2013/32/EU ze dne 26. června 2013 o společných řízeních pro přiznávání a odnímání statusu mezinárodní ochrany, ve znění pozdějších předpisů*
- *Sdělení 104/1991 Sb., sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte.*
- *Zákon číslo 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, v posledním znění.*
- *Zákon číslo 237/2008 Sb., o Policii České republiky, v posledním znění.*
- *Zákon číslo 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, v posledním znění.*
- *Zákon číslo 500/2004 Sb., správní řád, v posledním znění.*

Webové zdroje:

- *Diente.cz: Zuby moudrosti- fakta a mýty [online]. [cit. 04. 12. 2022] Dostupné z: <https://www.diente.cz/zuby-moudrosti-fakta-a-myty>.*

- *Dnyceskestatnosti.cz: 6. ledna 1954- zavedení gregoriánského kalendáře pro Čechy [online]. [cit. 08. 01. 2023]. Dostupné z: <https://www.dnyceskestatnosti.cz/novinky/kalendarium/6-ledna-1584-zavedeni-gregorianskeho-kalendare-pro-cechy/>.*
- GEORGE, John, NAGENDRAN Jayaselvi. a Azmi, Khairul: *Comparison study of growth plate fusion using MRI versus plain radiographs as used in age determination for exclusion of overaged football players* [online]. [cit. 04. 12. 2022]. Dostupné z. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/21173009/>
- *Info.dingir.cz: Náboženský infoservis. [online]. [cit. 04. 12. 2022]. Dostupné z: <https://info.dingir.cz/2022/07/muharram-novy-rok-bez-veseli/>.*
- *Is.muni.cz: Stručný přehled tkání pohybového systému [online]. [cit. 04. 12. 2022]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/med/podzim2010/BFAP0121c/um/Strucny_prehled_tkani_pohyboveho_systemu2.pdf.*
- *Europarl.europa.eu: informační portál o Evropské unii [online]. [cit. 06. 01. 2023]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/cs/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-amsterdam>.*
- *Eur-lex.europa.eu: Dokument 52022DC0636. COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL. Making Schengen stronger with the full participation of Bulgaria, Romania and Croatia in the area without internal border controls COM/2022/636 final [online]. [cit. 06. 01. 2023]. Dostupné z: COM/2022/636 final <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022DC0636&qid=1669020880751>.*
- *E-islam.cz: Islámský kalendář a významné období v roce sunna a biť a v nich [online]. [cit. 04. 12. 2022]. Dostupné z: <https://www.e-islam.cz/islamsky-kalendar-vyznamna-obdobi-v-roce-sunna-a-bida-v-nich/>.*
- *Euroskop.cz: informační portál o EU [online]. [cit. 30. 10. 2022]. Dostupné z: <https://euroskop.cz/evropska-unie/cr-a-eu/clenstvi-cr-v-eu/cr-a-eu-v-cislech/cr-u-evropskeho-soudniho-dvora/>.*
- *Europarl.europa.eu: Azyl a migrace [online]. [cit. 20. 12. 2022]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/infographic/asylum-migration/index_cs.html#filter=2021-cz.*

- *Migraceonline.cz: Lex Ukrajina přehled* [online]. [cit. 02. 02. 2023]. Dostupné z: <https://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/lex-ukrajina-zakladni-prehled>.
- *Mvcr.cz. Seznam Krajských asistenčních center na pomoc Ukrajině* [online]. [cit. 02. 02. 2023]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/seznam-krajskych-asistencnich-center-pomoci-ukrajine.aspx>.
- MORSTEIN, Vojtěch a Carmel J. CARUANA: *Zobrazovací rentgenové metody* [online]. [cit. 04. 12. 2022]. Dostupné z: <https://www.med.muni.cz/biofyz/files/vlzl/lectures/rtg-zobrazeni-18.pdf>.
- *National-geographic.cz: Ramadán je opravdovou zkouškou vůle, ale i Muslimové jsou jen lidé a ví, jak pravidla obejít.* [online]. [cit. 04. 12. 2022]. Dostupné z: <https://www.national-geographic.cz/clanky/ramadan-je-opravdovou-zkouskou-vule-ale-i-muslimove-jsou-jen-lide-a-vi-jak-pravidla-obejit.html>.
- *Opu.cz: Webový portál organizace pro pomoc uprchlíkům.* [online]. [cit. 12. 02. 2023]. Dostupné z: <https://www.opu.cz/cs/co-delame/pomoc-nezletilym-bez-doprovodu/>.
- *Sancedetem.cz: Péče o děti.* [online]. [cit. 12. 02. 2023]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/pece-o-deti-cizince-bez-doprovodu>.
- *Pokyny týkající se podmínek přijetí dětí bez doprovodu: operativní normy a ukazovatele* [online]. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2019. [cit. 23. 11. 2022]. ISBN 978-92-9476-969-5. Dostupné z: <https://euaa.europa.eu/sites/default/files/Guidance-reception-unaccompanied-children-standards-and-indicators-CS.pdf>.
- *Praktická příručka úřadu EASO k posuzování věku* [online]. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2019. [cit. 04. 12. 2022]. ISBN 978-92-9476-969-5 Dostupné z: file:///C:/Users/42073/Downloads/Practical_Guide_Age_Assessment_2018_CS.pdf.
- *Poručenství dětí bez rodičovské péče* [online]. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2015. ISBN 978-92-9239-979-5. Dostupné z: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-guardianship_cs.pdf.
- *Publications.europa.eu: Schengenský prostor.* [online]. [cit. 08. 01. 2023]. Dostupné z http://publications.europa.eu/resource/cellar/09fcf41f-ffc4-472a-a573-b46f0b34119e.0020.01/DOC_1

- SALÁMEK V, WEISSOVÁ M. *Zajištění nezletilého cizince bez doprovodu, zjišťování jeho věku v případě pochybností a související otázky soudního přezkumu*. Správní právo [online]. 2021, s. 221-231 [cit. 30. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.muni.cz/en/research/publications/1783500>.
- SCHUMACHER, Günter, SCHMELING Andreas a Ernst Rudolf: *Medical Age Assessment of Juvenile Migrants* [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018 [cit. 04. 12. 2022]. ISBN 978-92-79-94198-6 Dostupné z: <https://core.ac.uk/download/pdf/162256971.pdf>.
- *Sujb.cz: webový portál státního úřadu pro jadernou bezpečnost* [online]. [cit. 15. 02. 2023]. Dostupné z: <https://www.sujb.cz/radiacni-ochrana/oznameni-a-informace/pouzivani-rentgenu-lekarske-ozareni>.
- TETOUROVÁ, Eva et al. *Migrace, azyl a uprchlictví v EU: Srovnávací studie č. 3.178* [online] Praha: Parlamentní institut, akt. 2016 [cit. 30. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=27148>.
- *Unhcr.org: Global trends forced displacement in 2016* [online]. [cit. 20. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/globaltrends2016/>.

Ostatní:

- *Informace získané na základě rozhovoru s pplk. RNDr. Danielem Dvořákem, který působí na Kriminálním ústavu v Praze, ze dne 30. 11. 2022.*
- *ROZTOČIL, Aleš. Určování věku nezletilých v judikatuře správních soudů. Prezentace na konferenci Kanceláře veřejného ochránce práv. Brno, 03. 11. 2022.*
- *Závěr sociálního šetření pracovníkem Správy uprchlických zařízení Ministerstva vnitra ze dne 12. 11. 2021 pod č. j. KRPA-290176-27/ČJ-2021-000022.*